

บทที่ 2

กรอบแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 กรอบแนวคิดทางทฤษฎี

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาแบบสหสาขาวิทยาการ (Multi – Discipline) โดยมีมุมมองเป็นหลายมิติทั้งทางด้าน การเมือง สังคม และเศรษฐกิจ ทฤษฎีที่ใช้จึงจำเป็นที่จะต้องสอดคล้องกับแนวทางการศึกษาทั้งสามด้านแบบบูรณาการ กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้กำหนดให้มีอยู่ 3 ทฤษฎีคือ ทฤษฎีลำดับขั้นของการพัฒนาการเมือง (Stages of Political Development) ทฤษฎีการได้เปรียบสมบูรณ์ (Absolute Advantage) และทฤษฎีพึ่งพิง (Dependency Theory)

2.1.1 ทฤษฎีลำดับขั้นของการพัฒนาการเมือง (Stages of Political Development)

ทฤษฎี Stages of Political Development ของ A.F.K Organski (A.F.K Organski แปลโดย ฉัตรทิพย์ นาถสุภา : 2516) ซึ่งมีสาระสำคัญว่าโลกปัจจุบันเป็นโลกของประเทศที่อยู่ในระหว่างการสร้างชาติ นอกเหนือจากชาติเก่า ๆ ซึ่งโครงสร้างของรัฐมีมานับเป็นศตวรรษ ได้มีรัฐใหม่ ๆ เกิดขึ้นอย่างรีบร้อนและสร้างขึ้นด้วยความแค้น รวบรวมขึ้นด้วยปัจจัยใกล้มืออะไรก็ได้ เช่น สายสัมพันธ์ของเผ่าภาษาเดียวกัน ความเกลียดชังร่วมกัน หรือความหวังร่วมกัน ความแตกต่างระหว่างชาติต่าง ๆ นั้นมีมากและเป็นสิ่งกระตุ้นให้มีการเปรียบเทียบกัน ในเวลาใดเวลาหนึ่งถ้ามองไปรอบ ๆ โลกจะพบว่าประเทศในแทบทุกระดับของการสร้างชาติ ประเทศใหม่บางประเทศนั้นเป็นเพียงเค้าโครงร่างเท่านั้นขณะที่ประเทศอื่นสร้างไปพร้อมมากกว่าแล้วหรือมีไม่กี่ประเทศที่สร้างชาติสมบูรณ์ที่สุดแล้วแต่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์เสมอ

โดย Organski กำหนดให้ลำดับขั้นของการพัฒนาทางการเมืองที่สำคัญมี 4 ลำดับขั้นคือ

1. ระบบการเมืองแห่งการรวมชาติขั้นต้น
2. ระบบการเมืองแห่งการพัฒนาอุตสาหกรรม
3. ระบบการเมืองสวัสดิการแห่งชาติ
4. ระบบการเมืองแห่งความอุดมสมบูรณ์

ลำดับขั้นที่ 1 เป็นลำดับขั้นระบบการเมืองแห่งการรวมชาติคือระบบการเมืองของประเทศที่เกิดขึ้นใหม่และที่อยู่ในระยะเริ่มต้น จุดเริ่มนี้ยากที่จะกำหนดให้แน่ชัดเพราะรากฐานของการพัฒนาของมนุษย์นั้นปกติแล้วยังลึกไปในอดีต ยุโรปตะวันตกส่วนใหญ่ได้มาถึงลำดับขั้นนี้ในศตวรรษที่ 16 ในส่วนอื่น ๆ ของโลกการเริ่มระบบรัฐแห่งชาติเกิดขึ้นเมื่อชาวยุโรปมาสร้างอาณานิคมลำดับขั้นการรวมชาติขั้นต้นนี้สิ้นสุดลงเมื่อประเทศเริ่มที่จะพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างรีบด่วนทางเดินของแต่ละชาติในลำดับขั้นหนึ่งนี้มีลักษณะเฉพาะต่างกันไป แต่ที่เราสนใจในที่นี้คือสถานการณ์ ปัญหา และทางออกซึ่งผู้เดินทางมีอยู่คล้ายกัน ทุกชาติเป็นชาติ "ด้อยพัฒนาทางเศรษฐกิจ" นั่นคือมีลักษณะก่อนอุตสาหกรรม ทุกชาติมีรัฐบาลซึ่งเราอาจเรียกได้ว่าไม่มีประสิทธิภาพและไม่เป็นประชาธิปไตยและทุกชาติต้องต่อสู้กับปัญหาการรวมชาติระบบการเมืองแห่งการรวมชาติขั้นต้น

ถ้าจะเปรียบเทียบกับความเป็นจริงแล้วระบบการเมืองของลาวนั้นในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าผ่านลำดับขั้นที่ 1 มาแล้ว เนื่องจากจะเห็นได้ว่าลาวได้มีลักษณะเป็นราชอาณาจักรมาก่อนโดยมีการปกครองภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชซึ่งปกครองโดยกษัตริย์ต่อมาได้เข้าสู่ระบบอาณานิคมปกครองซึ่งโดยฝรั่งเศสเพราะในปี ค.ศ. 1899 ฝรั่งเศสได้บังคับให้ไทยมอบลาวให้เป็นประเทศในอารักขาของฝรั่งเศสโดยได้รวมเอาเขตการปกครองอาณาจักรหลวงพระบาง จำปาศักดิ์ เชียงขวาง และเวียงจันทน์เข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเรียกว่า ลาว ซึ่งต่อมาเมื่อปีพ.ศ. 2488 ได้มีความพยายามทำการรวมชาติและให้ลาวเป็นเอกราชจากฝรั่งเศสภายใต้กองทัพญี่ปุ่น (Dommen ,Arthur J . , 1964 : 22) และต่อมาอีกหลายครั้งที่มีการพยายามในการรวมชาติ จนกระทั่งวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2518 ได้มีการสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว – สปป.ลาว ภายใต้ระบบการปกครองสังคมนิยมของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว (บุญปลุก ส่วนพงษ์ , 2523)

ลำดับขั้นที่ 2 ของการพัฒนาการเมืองเกิดขึ้นในระยะต่อมา โดย Organski กล่าวว่าจะเห็นว่ามีชนชั้นใหม่เกิดขึ้น ได้อำนาจและเกิดสร้างเศรษฐกิจใหม่ ปัจจุบันนี้ประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลายได้ผ่านขั้นตอนนี้ โดยเกิดรัฐบาล 3 ชนิดด้วยกัน คือ ประชาธิปไตยตะวันตก สังคมนิยม และฟาสซิสต์ ประเทศที่มาถึงลำดับขั้นที่ 2 จะพบกับทางเลือกที่จะต้องเลือกแบบใดแบบหนึ่งหรือเลือกระบบเศรษฐกิจแบบผสม (Mixed economy) โดยที่มีแนวทางว่ารัฐบาลในระบบเศรษฐกิจผสมจะรวมเอาลักษณะที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมและระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมเข้าด้วยกัน โดยจะใช้กลไกราคาและราคาตลาดเป็นสิ่งที่แก้ไขปัญหาเศรษฐกิจต่าง ๆ (ทับทิม วงศ์ประยูร , 2540 : 165) รัฐบาลเองก็ยินยอมให้เอกชนมีสิทธิเสรีภาพและถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินได้บ้าง ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลก็จะเข้าดำเนินกิจการหรือกำหนดการใช้ทรัพยากรโดยมี

หน่วยงานวางแผนจากส่วนกลางเป็นผู้ควบคุมและดำเนินงานในลักษณะของรัฐวิสาหกิจหรือกิจการที่เกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศและควมมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ

ในสปป.ลาวนั้นพรรคประชาชนปฏิวัติลาวเป็นพรรคที่มีบทบาทในการชี้นำทิศทางการเมืองและเศรษฐกิจและพิจารณานโยบายสำคัญ ๆ โดยจะนำเข้าสู่การพิจารณาของที่ประชุมใหญ่ของพรรค การประชุมใหญ่ครั้งที่ 4 ของพรรคในปี 2529 ได้นำสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในลาว โดยพรรคได้ประกาศนโยบาย "จินตนาการใหม่" เลียนแบบสหภาพโซเวียตและประกาศแผนพัฒนาเศรษฐกิจที่เรียกว่า "กลไกเศรษฐกิจใหม่" ซึ่งเป็นนโยบายที่สร้างความร่วมมือกับประเทศตะวันตกมากขึ้นเป็นการเปลี่ยนภาคเศรษฐกิจจากสังคมนิยมมาสู่การผลิตเพื่อการตลาดโดยจะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 2 ของลาว (พ.ศ. 2529 - 2533) ซึ่งให้ความสำคัญต่อการพัฒนาและปฏิรูปเศรษฐกิจใหม่ตามนโยบาย "กลไกเศรษฐกิจใหม่" มีการส่งเสริมเกษตรกรรม อุตสาหกรรมและพลังงานและผ่อนปรนการค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน มีการใช้กลไกตลาดเข้ามาจัดสรรทรัพยากรการผลิตแต่ละด้านและให้เกิดการแข่งขันในการผลิต มีการเปิดรับการลงทุนจากต่างประเทศเข้ามาผลิตการบริการและสินค้าเพื่อส่งออกหารายได้เข้าประเทศ สำหรับทางลาวนั้นการเปลี่ยนแปลงนโยบายการบริหารทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะการกระจายอำนาจไปสู่แขวงต่าง ๆ หรือภูมิภาคมากขึ้นนั้นจะเป็นประเด็นสนับสนุนให้การค้าทางด้านเอชชระหว่างไทยกับลาวขยายตัวขึ้นเพราะใช้ความสัมพันธ์ทางการค้าในระดับท้องถิ่นด้วย (สมพล เกียรติไพบูลย์ , 2530 : 18)

ส่วนลำดับขั้นที่ 3 เป็นระบบการเมืองของประเทศที่พัฒนาอุตสาหกรรมเต็มที่แล้ว ในระบบการเมืองสวัสดิการแห่งชาติหน้าทีลำดับแรกของรัฐบาลคือการคุ้มครองบุคคล ระบบการเมืองสวัสดิการแห่งชาติคือการเมืองของประเทศที่พัฒนาอุตสาหกรรมเต็มที่แล้วเพราะตลอดลำดับขั้นที่ 2 การพึ่งพาอาศัยกันระหว่างประชาชนและรัฐบาลมีมากขึ้น และในลำดับขั้นที่สามการพึ่งพากันและกันนี้มีมากขึ้น หน้าทีลำดับแรกของรัฐบาลในขั้นที่สามนี้ตรงกันข้ามกับในระยะแรก ๆ

รัฐสวัสดิการในความหมายของ Organski หมายความว่ารัฐบาลจะไม่เพียงแต่มีแผนงานด้านการประกันสังคม สุขภาพ การศึกษา และกฎหมายเกี่ยวกับสภาพการทำงานเท่านั้นแต่รัฐบาลต้องถือว่าการรับผิดชอบสำคัญคือการให้พลเมืองธรรมดาที่มีสวัสดิการทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดี ยกตัวอย่างง่าย ๆ ถึงประเทศที่มีระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย เช่น ประเทศไทย การที่ผู้หญิงและเด็กได้รับการคุ้มครองมากขึ้น ได้มีการให้สิทธิแก่แรงงานที่จะตั้งองค์การของตัวเอง มีระบบประกันภัย ผลประโยชน์ทางด้านสุขภาพ เช่น ระบบการประกันสังคม รัฐบาลรับดำเนินการที่จะกระตุ้นเศรษฐกิจและวางระเบียบการติดต่อทางเศรษฐกิจ รัฐบาลทุกรัฐของประเทศที่พัฒนาแล้วต้อง

แทรกแซงเพื่อรักษาให้เศรษฐกิจดำเนินไปอย่างราบรื่น จะเห็นได้ว่าสปป.ลาวยังไม่ได้พัฒนาเข้ามาจนถึงลำดับขั้นนี้ เนื่องจากมีข้อโต้แย้งว่าประชาชนผู้ซึ่งมีความเป็นอยู่ดีและมีการศึกษาสูงจะเรียกร้องและจะได้รับไม่เฉพาะแต่ผลประโยชน์ที่เป็นวัตถุ แต่ต้องการอิสระภาพในการแสวงหาความรู้ อิสระภาพในการโต้เถียงและการควบคุมรัฐบาลมากขึ้นและรัฐบาลจะต้องยอมรับในเสรีภาพที่เพิ่มขึ้นทางการปกครอง ลดการกดขี่ลง เน้นลัทธิเศรษฐกิจน้อยลงและมีการยอมรับในสิทธิส่วนบุคคลมากขึ้น รัฐบาลของประเทศต้องแทรกแซงเพื่อรักษาให้เศรษฐกิจดำเนินไปอย่างราบรื่น ต้องรับใช้มาตรการสวัสดิการ โดยสรุปคือต้องมีความรับผิดชอบสำคัญในสวัสดิการเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนธรรมดา ถ้ารัฐบาลนั้นต้องการเพิ่มประสิทธิภาพและอำนาจของชาติ

ในลำดับขั้นที่ 2 ของการพัฒนาหน้าที่ของรัฐบาลคือการคุ้มกันกองทุนจากประชากร และความต้องการของประชากรที่จะมีมาตรฐานการครองชีพที่ดีขึ้น

ในลำดับขั้นที่ 3 เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะปกป้องประชากรจากความทุกข์ยากของชีวิต อุทสาหกรรม รักษาให้เศรษฐกิจดำเนินไปอย่างเรียบง่าย ช่วยให้เกิดมีมาตรฐานการครองชีพสูง และช่วยเหลือผู้ที่ประสบเคราะห์กรรม หน้าที่พื้นฐานของรัฐบาลแห่งชาติก็ง่าย ๆ คือหน้าที่รัฐบาลในลำดับขั้นที่ 2 คือคุ้มกองทุนจากประชาชน ขณะที่หน้าที่รัฐบาลในลำดับขั้นที่ 3 คือคุ้มครองประชาชนจากทุน

ลำดับขั้นที่ 4 นั้นกล่าวว่าในปัจจุบันเราได้มีการเริ่มการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งใหม่ คือการปฏิวัติสู่ระบบอัตโนมัติ ผลของการปฏิวัติครั้งนี้คงมีมากเหมือนการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งแรก และคงต้องการรูปแบบการเมืองใหม่และลักษณะหน้าที่การเมืองใหม่ เพื่อให้การเข้าสู่ระบบอัตโนมัตินี้เป็นไปโดยราบรื่นและมีผลดี แต่เป็นระยะที่ยุ่งยากมากเพราะว่าขณะที่ระบบอัตโนมัติกำลังขยายตัวและก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายทางสังคม ก็จะมีกลุ่มผลประโยชน์ที่มีอิทธิพลใช้อำนาจขัดขวางหรืออย่างน้อยก็ควบคุมการขยายตัวของระบบอัตโนมัติ เช่นเดียวกับที่ระบบเกษตรดั้งเดิมต่อต้านการขยายตัวของระบบอุตสาหกรรม

ในลำดับขั้นที่ 4 นั้นสังคมซึ่งใช้ระบบอัตโนมัติสมบูรณ์หรือเกือบสมบูรณ์เป็นสิ่งที่น่าสนใจที่จะคาดการณ์ว่าโครงสร้างทางการเมืองและสังคมจะเป็นอย่างไร ที่จะเป็นไปได้นั้นมีหลายทางด้วยกัน เช่นมีการสะสมอำนาจทางเศรษฐกิจ การใช้เครื่องจักรที่ราคาแพงมากและความต้องการการผลิตที่มีการวางแผนเพื่อที่จะให้เศรษฐกิจดำเนินไปด้วยความมีประสิทธิภาพ น่าจะทำให้เกิดการเจริญเติบโตของระบบผูกขาดขนาดใหญ่ และภายในระบบผูกขาดนี้อำนาจการบริหารจะมีมากกว่าทางด้านแรงงาน อีกทั้งมีการสะสมอำนาจทางการเมือง การสะสมอำนาจทางเศรษฐกิจจะนำไปสู่การวางกฎของรัฐบาลอย่างใกล้ชิด หรืออาจเป็นการวางแผนของเศรษฐกิจเลยทีเดียวน

ในระบบของประชาธิปไตยตะวันตก เช่น ประเทศไทยสิ่งเหล่านี้คงไม่เกิดในรูปที่ว่ารัฐบาลเป็นเจ้าของแต่เป็นการใช้บุคคลแลกเปลี่ยนกันระหว่างธุรกิจใหญ่ ๆ กับรัฐบาล รวมถึงเกิดโครงสร้างของชนชั้นใหม่ซึ่งมีหัวหน้า คือ ผู้วางแผนซึ่งจัดการระบบเศรษฐกิจและระบบรัฐบาล สนับสนุนด้วยคนกลุ่มน้อยคือแรงงานที่มีฝีมือและผู้เชี่ยวชาญเทคนิค กลุ่มบุคคลเหล่านี้พร้อมกับพวกวิชาชีพและแรงงานที่มีงานทำแตกต่างมาจากกลุ่มคนอื่นอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งอาจเป็นคนกลุ่มใหญ่ ผู้ซึ่งไม่ทำงานอะไรเลย และคงจะรวมอยู่ในพวก "ชนชั้นต่ำ" ของสังคมใหม่ ลำดับขั้นที่ 4 จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลหลายฝ่าย เช่นนักธุรกิจเล็ก ๆ ชาวนารายย่อย แรงงานตามสหบาล เสมียน ฯลฯ และเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะทำให้เกิดความเสียหายนี้ลด น้อยลงและช่วยให้เกิดการปรับปรุงรับสถานการณ์ ที่สำคัญยิ่งกว่านั้นก็คือ รัฐบาลจะต้องให้ความช่วยเหลือค้ำจุนคนซึ่งไม่มีงานทำจำนวนมาก

ขณะนี้ทั้งไทยและสปป.ลาวยังไม่มาไกลถึงลำดับขั้นที่ 4 นี้แต่สหรัฐอเมริกาและชาติในยุโรป (EU) ก็ได้เข้ามาถึงจุดเริ่มต้นของขั้นนี้แล้ว ดังจะเห็นได้จากการมีสะสมทางอำนาจเศรษฐกิจโดยการใช้เครื่องจักรกลที่ราคาแพงมากและความต้องการการผลิตที่มีการวางแผนเพื่อที่จะให้เศรษฐกิจดำเนินไปด้วยความมีประสิทธิภาพซึ่งทำให้เกิดการเจริญเติบโตของระบบผูกขาดขนาดใหญ่ มีการสะสมอำนาจทางการเมือง เพราะการสะสมอำนาจทางเศรษฐกิจจะนำไปสู่การวางกฎของรัฐบาลหรืออาจเป็นการวางแผนทางเศรษฐกิจเลยทีเดียว เกิดโครงสร้างของชนชั้นใหม่ซึ่งมีหัวหน้าคือผู้วางแผนซึ่งจะจัดการระบบเศรษฐกิจและระบบรัฐบาล สนับสนุนด้วยคนกลุ่มน้อยคือแรงงานที่มีฝีมือและผู้เชี่ยวชาญเทคนิคและจนถึงปัจจุบันนี้ยังไม่มีชาติแม้แต่ชาติเดียวที่จะถอยหลังกลับไปสู่ลำดับขั้นแรกใหม่ อย่างไรก็ตามได้มีการเปลี่ยนรูปแบบในแต่ละขั้นของการพัฒนาเช่น

ในลำดับขั้นที่ 1 รัฐราชวงศ์บางแห่งตกไปเป็นเมืองขึ้น ต่อมาเมืองขึ้นบางแห่งได้เอกราชบางทีระบบกษัตริย์ก็เปลี่ยนเป็นระบบสาธารณรัฐ เช่น ลาว

ในลำดับขั้นที่ 2 รัฐประชาธิปไตยบางรัฐได้เปลี่ยนไปสู่ระบบสตาลินและระบบฟาสซิสต์ และรัฐฟาสซิสต์บางรัฐได้หันกลับมาสู่แบบประชาธิปไตยใหม่

ในลำดับขั้นที่ 3 มีตัวอย่างของเยอรมันซึ่งยกเลิกระบบประชาธิปไตยมวลชน แล้วก็พ่ายแพ้ในการสงครามและเปลี่ยนครั้งหนึ่งเป็นประชาธิปไตยอีกครั้งหนึ่งเป็นคอมมิวนิสต์ ต่อมาได้เปลี่ยนทั้งหมดเป็นประเทศประชาธิปไตยอีกครั้ง

การเปลี่ยนจากรูปหนึ่งแบบหนึ่งของรัฐบาลไปสู่อีกรูปแบบหนึ่งมีทางเป็นไปได้มากที่สุดในช่วงเวลาที่ลำดับขั้น 1 กำลังจะสิ้นสุด และอีกลำดับขั้นที่ 2 กำลังจะเริ่มต้น

ลัทธิคอมมิวนิสต์ เช่น ลาว เป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งของการเมืองสวัสดิการแห่งชาติ การเปลี่ยนแปลงในระบบการเมืองคอมมิวนิสต์นั้นในบางลักษณะคล้ายกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเมื่อฝ่ายตะวันตกคือประชาธิปไตยมวลชน ถึงแม้ว่าจะมีความแตกต่างสำคัญอยู่ที่ตาม รูปแบบและสาระของการเมืองในประเทศคอมมิวนิสต์สมัยก่อนถูกกำหนดด้วยความต้องการของประเทศคอมมิวนิสต์ใหญ่มากกว่าพลังภายในประเทศ สำหรับพวกประเทศคอมมิวนิสต์ทั้งหมดมีเพียงสหภาพโซเวียตเท่านั้นที่ได้กลายมาเป็นประเทศที่พัฒนาอุตสาหกรรมเต็มที่ภายใต้แบบแผนคอมมิวนิสต์ ดังนั้นสหภาพโซเวียตจึงเป็นเพียงผู้เริ่มในการเมืองสวัสดิการแห่งชาติ การเมืองของจีนยังคงอยู่ในแบบสตาลินนิสต์ ขณะที่สหภาพโซเวียตได้เข้าไปในการเมืองสวัสดิการแห่งชาติแล้ว

เริ่มที่จะปรากฏในปัจจุบันว่ารัฐบาลไม่ว่ารัฐบาลใดในเศรษฐกิจของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นประชาธิปไตย หรือคอมมิวนิสต์ ถ้าต้องการความมั่งคั่งและอำนาจของประเทศแล้ว ก็ต้องทำหน้าที่สวัสดิการ รัฐบาลต้องดูว่าเศรษฐกิจดำเนินการผลิตเต็มที่ มีการทำงานเต็มที่โดยเปรียบเทียบ และส่วนใหญ่ของผลผลิตมีการแจกจ่ายทั่วไป ดังนั้นประเทศที่พัฒนาแล้วทุกประเทศเป็นการเมืองสวัสดิการแห่งชาติ แต่ยังมีข้อโต้แย้งสำคัญเกี่ยวกับความหมายของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเกิดขึ้นในระบบการเมืองของลาว ได้มีการคาดคะเนมากมายเกี่ยวกับอนาคตการเป็นประชาธิปไตยในลาว โดยเป็นผลที่คาดได้จากการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและมีอำนาจมากขึ้นของชนชั้นผู้นำและชนชั้นผู้บริหาร บางทีก็เป็นที่ได้แย้งว่าประชาชนผู้ซึ่งมีความเป็นอยู่ดีและมีการศึกษาสูง จะเรียกร้องและได้รับไม่เฉพาะแต่ผลประโยชน์ที่เป็นวัตถุ แต่ต้องการอิสรภาพในการแสวงหาความรู้ อิสรภาพในการได้เถียง และการควบคุมรัฐบาลของเขามากขึ้น และรัฐบาลลาวก็กำลังให้เสรีภาพในการเมืองเช่นเดียวกับทางเศรษฐกิจ สัญลักษณ์ของการกดขี่หายไปหมด เช่น ค่ายกักกันกรรมกรถูกปิด แรงงานบังคับถูกยกเลิก ตำรวจลับก็ถูกควบคุมแข่งขันขึ้น และถูกจำกัดอำนาจลงหลายประการ นักโทษการเมืองหลายพันคนได้รับการปลดปล่อย และทางการก็ทนต่อการมีความคิดเห็นแตกต่างและการแสดงออกที่แตกต่างได้มากขึ้น

ถ้าเป็นความจริงว่านี่คือการเริ่มเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยแท้จริง ถ้าลาวสามารถทำบทบาทของตนได้สมกับคำทำนายที่ว่าลาวกำลังจะเดินทางมาทางขวา และไทยจะเดินทางไปทางซ้ายจนกระทั่งทั้งสองอยู่ไม่ห่างจากกัน ถ้าเป็นความจริงว่าลาวกำลังเคลื่อนย้ายมาสู่ระบบการเมืองที่ไม่ต่างกันในการดำเนินการพื้นฐานกับประชาธิปไตยของไทยแล้ว ก็เป็นที่เห็นชัดว่าจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์ลัทธิคอมมิวนิสต์ใหม่ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของประเทศลาว เรียกว่าสังคมนิยมประชาธิปไตยซึ่งจะมีการยอมรับเสรีภาพเพิ่มขึ้นในการปกครอง การกดขี่ลดลง เน้น

ลัทธิเคร่งครัดน้อยลง และมีการยอมรับสิทธิส่วนบุคคลมากขึ้น ไม่มีการเพิ่มการควบคุมรัฐบาลโดยมวลชน และรัฐบาลมีความรับผิดชอบต่อผู้ลงคะแนนเสียงมากขึ้น โดยมีทางเลือกระหว่างกลุ่มของเจ้าหน้าที่ ในท้ายที่สุดแล้วนี่คือหัวใจของประชาธิปไตยทางการเมือง

ประชาธิปไตยเป็นการเมืองที่ต้องการการกระจายอำนาจ และการแยกอำนาจเศรษฐกิจจากอำนาจการเมือง ซึ่งไม่ได้เป็นเช่นนั้นในลาว มวลชนในไทยต่อสู้เพื่อจะมีเสียงในรัฐบาล เพื่อจะใช้สถาบันทางการเมืองคุ้มครองเศรษฐกิจที่ควบคุมไม่ได้ สำหรับมวลชนลาว โอกาสเช่นว่านั้นยังห่างไกล รัฐบาลและเศรษฐกิจของลาวขณะนี้พัฒนาอยู่ในมือของชนชั้นนำกลุ่มเล็กที่รวมตัวกันได้และไม่มีใครช่วยคุ้มครองมวลชนให้

ที่กล่าวมาแล้วนี่คือทางเดินของชาติ การต่อสู้เพื่อเอกราช การพัฒนาอุตสาหกรรมก้าวมาสู่ระบบสวัสดิการ และสุดท้ายที่สุดระบบอัตโนมัติ ไม่มีชาติใดสามารถที่จะไม่ต้องผ่านตามลำดับขั้นเหล่านี้ เช่นก้าวกระโดดจากลำดับขั้นที่ 1 ไปสู่ลำดับขั้นที่ 3 เลย หรือก้าวข้ามลำดับขั้นที่ 2 และ 3 เลยเลย เพราะว่ารัฐบาลแห่งชาติมีหน้าที่สำคัญจะต้องทำ ณ ลำดับขั้นแต่ละขั้น และโดยการกระทำหน้าที่ในแต่ละขั้นก็เป็นการวางพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับขั้นต่อไป ถ้ายังไม่มีกรรวมชาติขั้นต้น ประเทศย่อมไม่สามารถพัฒนาอุตสาหกรรมได้ ถ้ายังไม่มีกรพัฒนาอุตสาหกรรมก็ไม่สามารถให้มีมาตรฐานการครองชีพที่ดีและประชาธิปไตยมวลชนได้ ถ้าสังคมยังไม่มีระดับการบริโภคสูงก็仍将ใช้ระบบอัตโนมัติไม่ได้

ชาติสามารถที่จะเลือกทางที่จะเดินได้ขณะเมื่อรีบก้าวไปตามลำดับขั้น เพราะชาติที่ก้าวไปก่อนแล้วได้เหลือแนวทางไว้ให้เลือกติดตามได้ ทางเลือกในลำดับขั้นที่ 1 นั้น ส่วนใหญ่ได้เลือกกันไปแล้ว เช่น เลือกเอกราชจากฐานะอาณานิคม เลือกชาตินิยมเคร่งครัดมากกว่าสหพันธ์ของแคว้นแคว้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อชาติเหล่านี้มาถึงลำดับขั้นที่ 2 ก็ต้องเลือกอีกว่าจะพัฒนาอุตสาหกรรมภายใต้ระบบประชาธิปไตยหรือจะใช้วิธีลัดแบบสังคมนิยม หรือจะหาทางใหม่ของตนเองโดยทางเลือกหลังคือ ระบบประชาธิปไตย ส่วนทางเลือกแรกคือ รัฐสังคมนิยม แน่แน่นอนว่าเป็นไปได้ที่จะล้มระบบคณะปฏิวัติ โดยไม่ต้องกลายเป็นระบบมาร์กซิสต์ - เลนินนิสต์ แต่ในปัจจุบันมีอุดมการณ์สำคัญอุดมการณ์เดียวที่สั่งสอนให้ล้มระบบคณะปฏิวัติ ก็คือ มาร์กซิสต์ โดยเฉพาะอุดมการณ์มาร์กซิสต์แบบจีน โอกาสที่หันไปหาระบบสตาลินนิสต์สำหรับชาติใหม่บางชาตินั้นดูจะมีน้อย ถ้าเป็นชาติซึ่งชนชั้นนำผู้ปกครองส่วนใหญ่ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่รัฐบาล ผู้ซึ่งเป็นปัญญาชนสมัยใหม่ และชนชั้นนำดั้งเดิมก็ประกอบด้วยพวกหัวหน้ากลุ่มท้องถิ่นที่มากกว่าเจ้าของที่ดินขนาดใหญ่ ซึ่งการปกครองอาณานิคมและการจากไปของระบบอาณานิคมได้ก่อให้เกิดผลดี คือการมอบ

อำนาจการปกครองแก่ชนชั้นนำใหม่ โดยไม่จำเป็นต้องขจัดพวกเจ้าขุนมูลนายเก่าด้วยกำลัง แต่ชนชั้นนำเก่ายังคงอยู่ในตำแหน่งที่เข้มแข็ง และยังคงขัดขวางผู้ที่ต้องการพัฒนาชาติให้ทันสมัย

เมื่อได้อำนาจแล้ว ผู้นำของประเทศเช่นลาว จะพบกับปัญหาซึ่งอาจจะทำให้เขาละทิ้งทางเลือกแบบประชาธิปไตยเสียแต่ต้นมือ โดยหันไปหาระบบสังคมนิยมทำให้ระดับผลผลิตทางเศรษฐกิจนั้นต่ำมากจนกระทั่งว่าการสะสมทุนอย่างรวดเร็วจะทำได้เฉพาะเมื่อรัฐบาลเข้าดำเนินการ และระดับความยากจนโดยทั่วไปนั้นมียุ่สูงมากจนกระทั่งว่าถ้าจะให้พลเมืองธรรมดาเสียสละก็ต้องใช้วิธีการเผด็จการเบ็ดเสร็จ ดังนั้นแม้ว่าเจ้าหน้าที่รัฐบาลจะตีมีความตั้งใจเป็นมิตรเพียงใด ท้ายที่สุดอาจถูกนำไปสู่ระบบสังคมนิยมได้เหมือนกัน

ในปัจจุบันนี้กลุ่มบุคคลที่สำคัญต่าง ๆ ในประเทศลาวต่างก็ต้องการการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว จึงไม่ใช่สิ่งแปลกที่ประเทศลาวนำเอาความสำเร็จของเพื่อนบ้านมาตั้งเป็นจุดหมายของตัว ตัวอย่างเช่นในศตวรรษที่ 18 การที่อังกฤษได้ล้าหน้าฝรั่งเศสไปในด้านการพัฒนาได้ทำให้ฝรั่งเศสฮวนวายใจ ทั้ง ๆ ที่ฝรั่งเศสเองก็เป็นชาติที่ร่ำรวยและมีอำนาจ ในปัจจุบันนี้ความแตกต่างในระดับการพัฒนาเศรษฐกิจสูงกว่าที่เคยปรากฏมาในประวัติศาสตร์มนุษยชาติ ความต้องการที่จะเร่งรัดก้าวการเปลี่ยนแปลงในประเทศมีสูงมาก

ส่วนลำดับขั้นที่ 3 นั้นก็มีทางเลือกคือ คอมมิวนิสต์ ประชาธิปไตยมวลชน หรือระบบเผด็จการเบ็ดเสร็จที่ไร้เหตุผล (irrational totalitarianism) ตรงกันข้ามกับลำดับขั้นที่สอง ลำดับขั้นที่สามดูจะเป็นระยะที่มีเสถียรภาพมากในขบวนการพัฒนาการเมืองของชาติ ระบบประชาธิปไตยส่วนใหญ่ได้กลายเป็นระบบประชาธิปไตยมวลชนในลักษณะเป็นระเบียบเรียบร้อยในลำดับขั้นที่สาม ดังนั้นปัจจัยกำหนดรูปแบบการเมืองในลำดับขั้นที่สามที่สำคัญ คือ การเลือกเมื่อครั้งอยู่ในลำดับขั้นที่ 2 เพราะระบบประชาธิปไตยจะดูเป็นระบบรัฐบาลที่เข้มแข็งที่สุดสามารถรอดพ้นจากภัยพิบัติของสงครามโลกทั้งสองครั้ง

ทางเลือกของลำดับขั้นที่ 4 ยังเปิดกว้างอยู่ การเลือกทางนี้จะมีความสำคัญเป็นอันมากต่อชาติ

2.1.2 ทฤษฎีความได้เปรียบโดยสมบูรณ์ (Absolute Advantage)

เป็นทฤษฎีเกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศเกิดขึ้นได้เพราะสาเหตุที่สำคัญ ดังนี้ (วินัส ฤชาชัย : 2542)

ประการแรกคือแต่ละประเทศมีทรัพยากรหรือปัจจัยการผลิตแตกต่างกัน ดังนั้นจึงผลิตสินค้าได้ไม่เหมือนกัน ทำให้มีความจำเป็นจะต้องแลกเปลี่ยนสินค้าบางอย่างที่ผลิตได้กับสินค้าบางอย่างที่ต้องการแต่ตนเองไม่อาจผลิตได้

ประการที่สองคือการมีรสนิยมในการบริโภคที่แตกต่างกันคือแม้สองประเทศจะมีปัจจัยการผลิตเหมือนกัน แต่ทั้งสองประเทศมีแบบลักษณะแห่งรสนิยมในการบริโภคแตกต่างกันมากก็อาจทำให้เกิดการค้าระหว่างประเทศได้เช่นเดียวกัน

ประการที่สามคือความชำนาญในการผลิตของแต่ละประเทศไม่เท่ากัน ดังนั้นผลผลิตที่ได้จึงแตกต่างกัน

ประการที่สี่คือต้นทุนการผลิตสินค้าที่แตกต่างกัน ประเทศที่ผลิตสินค้าด้วยต้นทุนการผลิตที่ต่ำย่อมได้เปรียบประเทศที่ผลิตสินค้าชนิดเดียวกันด้วยต้นทุนที่สูงกว่า

ก่อนศตวรรษที่ 16 ยังไม่มีนโยบายการค้าระหว่างประเทศ เพราะประเทศต่าง ๆ มีระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตัวเอง แต่เมื่อหลังศตวรรษที่ 16 ประเทศต่าง ๆ ได้หันมาสนใจการค้ามากขึ้น นโยบายการค้าของลัทธิพาณิชย์นิยม(Mercantilism) ซึ่งมีหลักว่า ประเทศจะมั่งคั่งเจริญก้าวหน้านั้นก็ต้องมีโลหะเงินและทองมาก ๆ ดังนั้นรัฐบาลควรต้องส่งสินค้าออกมากกว่าการส่งสินค้าเข้า เพราะจะทำให้ทองคำไหลเข้าประเทศ ต่อมาราวศตวรรษที่ 18 นโยบายการค้าเสรีของนักเศรษฐศาสตร์ที่ชื่อ อาดัม สมิธ (Adam Smith) ได้ชี้ให้เห็นว่า ความมั่งคั่งของประเทศนั้นไม่ได้วัดจากจำนวนทองคำเพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงจำนวนทรัพยากรการผลิตอย่างอื่นด้วยและถ้าหากปล่อยให้มีการค้าโดยเสรีแล้วประเทศจะได้รับผลประโยชน์จากการค้ามาก แนวความคิดเกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นเป็นทฤษฎีและได้รับการแก้ไขติดต่อกันเรื่อยมา

ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศของนักเศรษฐศาสตร์สำนักคลาสสิก เช่น อาดัม สมิธ(Adam Smith, 1723 –1790) เดวิด ริคาร์โด(David Ricardo, 1772 –1823) และ จอห์น สจิวท มิลล์(John Stuart Mill, 1806 –1873) เป็นต้นนั้น ส่วนใหญ่มุ่งไปสู่คำถามสำคัญ 3 ข้อ ดังนี้

1. โครงสร้าง (Structure) หรือ วิธี (Direction) หรือแบบแผน (Pattern) ของการค้าคืออะไร หรืออีกนัยหนึ่งประเทศที่ทำการค้าระหว่างประเทศนั้นควรจะส่งออกสินค้าชนิดใด และควรจะส่งเข้าสินค้าชนิดใด

2. อัตราการแลกเปลี่ยนทางการค้า (Terms of Trade) เป็นอย่างไรหรือพูดอีกนัยหนึ่งก็คือ nderbราคาเท่าไรที่สินค้าออกและสินค้าเข้ามีการแลกเปลี่ยน

3. ประโยชน์ที่ได้จากการค้าคืออะไรหรืออีกนัยหนึ่งประเทศต่าง ๆ ที่ทำการค้ากันจะได้ประโยชน์อะไรจากการค้าระหว่างประเทศ ประโยชน์จากการค้ามาจากไหนและจะแบ่งผลประโยชน์ระหว่างประเทศคู่ค้าอย่างไร

ข้อสมมติของทฤษฎีการค้าของนักเศรษฐศาสตร์สำนักคลาสสิกมีดังต่อไปนี้

- (1) การค้าเกิดขึ้นระหว่าง 2 ประเทศและสินค้าที่นำมาซื้อขายมี 2 ชนิด
- (2) มีการแข่งขันอย่างสมบูรณ์ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค
- (3) ปัจจัยการผลิตเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศไม่ได้ ราคาปัจจัยการผลิตชนิดเดียวกันในแต่ละประเทศแตกต่างกัน และราคาสินค้าในแต่ละประเทศแตกต่างกันด้วย
- (4) แรงงานเป็นปัจจัยการผลิตชนิดเดียวและมีคุณภาพเหมือนกัน(Homogeneous)
- (5) ราคาของสินค้าต่าง ๆ ถูกกำหนดโดยแรงงานที่ใช้ในการผลิตนั้น ซึ่งรู้จักกันในนามทฤษฎีมูลค่าแรงงาน (The labor theory of value)
- (6) ฟังก์ชันการผลิต (Production Function) มีลักษณะผลตอบแทนจากการขยายขนาดการผลิตคงที่ (Constant Returns to Scale)
- (7) ค่าขนส่งมีจำนวนเล็กน้อยจนไม่ต้องนำมาพิจารณา
- (8) การค้าระหว่างประเทศเป็นไปอย่างเสรี ไม่มีการเก็บภาษีหรือข้อจำกัดทางการค้า
- (9) ไม่มีการประหยัดหรือสิ้นเปลืองทรัพยากรจากเหตุภายนอก (Externat Economies or Diseconomies) กล่าวคือ การผลิตสินค้าชนิดหนึ่ง จะไม่มีผลเกี่ยวข้องกับกระตบกระเทียนการผลิตสินค้าชนิดอื่น ตัวอย่างเช่น ถ้าประเทศ A สามารถผลิตสินค้า X ในต้นทุนที่ต่ำกว่าประเทศ B และในขณะเดียวกันประเทศ B สามารถผลิตสินค้า Y ในต้นทุนที่ต่ำกว่าประเทศ A ดังนั้นประเทศ A ควรจะชำนาญในการผลิตสินค้า X และประเทศ B ควรจะชำนาญในการผลิตสินค้า Y หลังจากนั้นประเทศ A ควรจะส่งออกสินค้า X ที่เหลือใช้ใน ประเทศไปขายให้ประเทศ B เพื่อแลกกับการสั่งเข้าสินค้า Y ที่เหลือใช้ของประเทศ B ดังนั้นการแบ่งแยกแรงงานระหว่างประเทศจะนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของผลผลิตทั้งสินค้า X และสินค้า Y ผลที่จะตามมาก็คือจะทำให้สินค้าเพิ่มขึ้นมากกว่าในกรณีที่ไม่มีการค้าระหว่างประเทศ การแบ่งแยกผลประโยชน์ทางการค้าระหว่างประเทศ A กับประเทศ B นั้นขึ้นอยู่กับอัตราส่วนการแลกเปลี่ยน การ

กำหนดอัตราส่วนการแลกเปลี่ยนนั้นขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของดีมานด์และซัพพลายระหว่างประเทศ

อดัม สมิท เป็นผู้ที่คิดหรือตั้งทฤษฎีการได้เปรียบโดยสมบูรณ์ (The Principle of Absolute Advantage) (ค.ศ. 1776) เขาไม่เห็นด้วยกับลัทธิพาณิชย์นิยม เพราะลัทธิดังกล่าวเป็นการค้าระหว่างประเทศที่ไม่เสรี รัฐบาลเข้ามามีบทบาทกีดกันสินค้าขาเข้า ซึ่งไม่ต้องด้วยเหตุผลทางด้านการผลิต ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่มีจุดเน้นว่าการบริโภคสินค้าและบริการต่าง ๆ ต้องอาศัยการผลิตภายในประเทศ (domestic production) และการสั่งซื้อจากต่างประเทศ (import) (รัตนาสายคณิต, 2521) เนื่องจากบางครั้งประเทศหนึ่งไม่สามารถผลิตสินค้าบางอย่างขึ้นมาใช้เองได้ แต่อย่างไรก็ตาม ในบางกรณีถึงแม้ประเทศนั้นจะสามารถผลิตสินค้าบางอย่างขึ้นมาใช้เองได้ แต่ก็อาจผลิตโดยเสียต้นทุนสูงกว่าที่ประเทศอื่นผลิตได้ ดังนั้นจึงยังอาศัยการสั่งซื้อจากต่างประเทศมาบริโภคด้วยสาเหตุนี้เองทำให้เกิดการค้าระหว่างประเทศขึ้น

อดัม สมิท ได้เสนอให้มีการค้าเสรีโดยใช้หลักการแบ่งงานกันทำ (Division of Labor) และหลักความชำนาญเฉพาะอย่าง (Specialization)

หลักการแบ่งงานกันทำ (Division of Labor) ได้ตีความว่าการค้าระหว่างประเทศคือการแบ่งงานกันทำระดับระหว่างประเทศ ทำให้ประเทศหนึ่งเลือกผลิตสินค้าที่ตนมีความชำนาญและมีประสิทธิภาพในการผลิตสูงกว่า แล้วนำเอาสินค้าที่ตนผลิตไปแลกเปลี่ยนกับสินค้าอีกชนิดหนึ่งจากอีกประเทศหนึ่งที่ประเทศตนผลิตไม่ได้หรือผลิตได้แต่มีต้นทุนสูงกว่า

หลักความชำนาญเฉพาะอย่าง (Specialization) พิสูจน์หรือแสดงให้เห็นว่าการค้าระหว่างประเทศอย่างเสรี จะทำให้โลกมีสินค้าบริโภคมากขึ้นและทำให้ประเทศคู่ค้าต่างก็มีสินค้าบริโภคมากขึ้น เขาได้เสนอว่าประเทศหนึ่งจะได้เปรียบโดยสมบูรณ์ ถ้าประเทศนั้นสามารถผลิตสินค้าชนิดหนึ่งได้มากกว่าอีกประเทศหนึ่ง โดยการใช้ปัจจัยการผลิต (ต้นทุนการผลิต) จำนวนเท่ากัน หรือพูดอีกนัยหนึ่ง ถ้าประเทศนั้นสามารถผลิตสินค้าได้เท่ากับอีกประเทศหนึ่ง แต่ใช้ปัจจัยการผลิต(ต้นทุนการผลิต)จำนวนน้อยกว่า

โดยการค้าระหว่างประเทศมักจะอยู่บนพื้นฐานที่ว่าแต่ละประเทศจะเลือกผลิตสินค้าที่ตนมีความชำนาญและมีปัจจัยการผลิตโดยยึดหลักการแบ่งงานกันทำ (The principle of Division of Labor) เพื่อให้ต้นทุนการผลิตของแต่ละประเทศต่ำและสามารถส่งออกจึงแข่งขันในตลาดต่างประเทศได้ ในขณะที่เดียวกันก็จะนำเข้าสินค้าที่ประเทศตนไม่สามารถผลิตด้วยต้นทุนต่ำได้ การค้าระหว่างประเทศจึงช่วยให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (รัตนาสายคณิต, 2521)

ตัวอย่างเช่น ความแตกต่างในทางเทคโนโลยี ทำให้ประเทศไทยสามารถผลิตสินค้าแปรรูปหรือสินค้าทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Manufactured Goods) ทำให้ลาวต้องสั่งซื้อสินค้าแปรรูปของไทยเพื่อใช้ในการพัฒนาประเทศ ดังนั้น ไทยจึงมีความได้เปรียบโดยสมบูรณ์ต่อประเทศลาวในการที่ลาวจะนำเข้าสินค้าแปรรูปและสินค้าทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพและราคาสูงของไทย ในขณะที่ลาวเองกลับมีการส่งออกสินค้าในลักษณะสินค้าวัตถุดิบ (Primary Goods) เช่นของป่าและสินค้าเกษตรบางส่วนที่มีราคาต่อหน่วยถูกกว่า ดังนั้นลาวจึงเสียเปรียบโดยสมบูรณ์ต่อไทยซึ่งหมายถึงการมีประสิทธิภาพในการผลิตต่ำกว่าประเทศไทย (สุจิตรา ชำนิวิทย์ภรณ์ และ พรรณี จรัมย์พร , 2539 : 2) ทำให้ลาวต้องพึ่งพิงประเทศไทยในการนำเข้าสินค้าทุน (Capital Goods) และสินค้าแปรรูปที่ผลิตไม่ได้ในประเทศต่อไปซึ่งการพึ่งพิงนี้มีมากขึ้นเรื่อย ๆ ในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมา (กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ , กระทรวงพาณิชย์ , 2543) ทำให้เกิดการขาดดุลทางการค้าขึ้น ตามสถิติของกระทรวงพาณิชย์ระบุว่านับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 ถึงปี 2542 ไทยได้เปรียบดุลการค้าลาวเฉลี่ยปีละ 1,139 ล้านบาทและปี พ.ศ. 2542 เป็นปีที่ไทยเปรียบดุลการค้าสูงสุดถึง 12,055.4 ล้านบาท เนื่องจากไทยมีความได้เปรียบทางด้านภูมิศาสตร์ที่ใกล้เคียงกันเป็นอย่างมากประกอบกับไทยเป็นทางออกของลาวในการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศและเป็นผู้ขายสินค้าอุปโภคบริโภคให้แก่ลาว อีกทั้งไทยยังเป็นตัวกลางซื้อสินค้าส่งออกของลาวเพื่อส่งขายเอากำไรในตลาดต่างประเทศด้วย (สีสะเหลียว สะแหวงสีกสา , 2532 : 172)

ก่อนมีการค้าระหว่างประเทศ

ประเทศ A ผลิต X ได้ 8 หน่วย แลก Y ในประเทศตนได้ 4 หน่วย (2 : 1)

ประเทศ B ผลิต X ได้ 10 หน่วย แลก Y ในประเทศตนได้ 2 หน่วย (5 : 1)

หลังมีการค้าระหว่างประเทศ

ประเทศ A เลือกลงผลิต Y อย่างเดียวมาแลก X ใน B ได้ 20 หน่วย

ประเทศ B เลือกลงผลิต X อย่างเดียวมาแลก Y ใน A ได้ 5 หน่วย

การค้าของ 2 ประเทศโดยปกติแต่ละประเทศ จะเลือกผลิตสินค้าที่ประเทศของตนมีความได้เปรียบโดยสมบูรณ์ ดังนั้นตามตัวอย่างประเทศ A จะเลือกผลิต X แต่เพียงอย่างเดียวซึ่งนำมาแลก Y ในประเทศ B ได้จำนวนมากกว่าที่นำไปแลกเปลี่ยน Y ในประเทศของตนและประเทศ B จะเลือกผลิต Y แต่เพียงอย่างเดียวแล้วนำมาแลกกับ X ในประเทศ A ซึ่งจะได้จำนวนมากกว่าที่นำไปแลกเปลี่ยน X ภายในประเทศของตน เมื่อทั้ง 2 ประเทศปฏิบัติตามเงื่อนไขของอัตราแลกเปลี่ยนภายในประเทศคู่ค้าของตน

ดังนั้นจากการที่ประเทศ A และ B เลือกผลิตสินค้าที่ตนมีความถนัดที่สุดเพียงอย่างเดียวภายใต้ทรัพยากรหรือปัจจัยที่มีจำกัดและมีต่างกัน เมื่อเปิดประตูทำการค้าระหว่างกันแต่ละประเทศจะได้รับประโยชน์สูงสุดเหมือนกัน

อย่างไรก็ตามในกรณีศึกษาครั้งนี้ เนื่องจากประเทศไทยอยู่ในภาวะได้เปรียบประเทศลาวมากกว่า โดยเฉพาะหากไทยเลือกผลิตสินค้าเพื่ออุปโภคบริโภคหรือสินค้าทุน (Manufactured goods หรือ Capital good) ที่ลาวขาดแคลนและผลิตเองไม่ได้หรือไม่มีความถนัดในการผลิตแล้วส่งไปขายให้ลาวและซื้อสินค้าวัตถุดิบ (Primary goods) ที่ไทยขาดแคลนมาจากลาว ไทยจะได้เปรียบโดยสมบูรณ์จากการค้าขายกับลาวภายใต้เงื่อนไขของทฤษฎีนี้ได้

อย่างไรก็ตามภายใต้ทฤษฎีที่นำมาใช้เพื่อการศึกษาครั้งนี้มีข้อจำกัดที่ไม่ได้นำเรื่องค่าขนส่ง, ค่าธรรมเนียมผ่านแดน, ค่าภาษี และค่าบริการต่าง ๆ มาพิจารณา โดยจะมองเฉพาะอัตราแลกเปลี่ยนซึ่งถ้านำปัจจัยอื่น ๆ มาพิจารณาร่วมด้วยจะทำการวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีมีจุดอ่อนหรือไม่เป็นจริงได้ แต่เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนขึ้นการพิจารณาด้วยทฤษฎีในครั้งนี้จึงได้มีการกำหนดเงื่อนไขคือจะพิจารณาโดยไม่นำเอาปัจจัยอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องแต่จะพิจารณาเฉพาะการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกันภายใต้อัตราแลกเปลี่ยนของแต่ละประเทศที่ยึดเป็นแนวปฏิบัติระหว่างกันเท่านั้น

ข้อบกพร่องของทฤษฎีการได้เปรียบโดยสมบูรณ์ ก็คือ ถ้าหากประเทศใดประเทศหนึ่งมีการได้เปรียบโดยสมบูรณ์ในการผลิตสินค้าทั้ง 2 ชนิด หรือหลายๆ ชนิดพร้อมกัน แต่ในขณะที่อีกประเทศหนึ่งไม่มีการได้เปรียบโดยสมบูรณ์ในการผลิตสินค้าชนิดใดเลย ถ้าเป็นเช่นนี้การค้า

ระหว่างประเทศก็จะไม่เกิดขึ้น แต่ปรากฏว่าประเทศที่ส่งออกไม่จำเป็นจะต้องได้เปรียบโดยสมบูรณ์ก็สามารถได้ประโยชน์จากการค้าระหว่างประเทศได้เพราะการบริโภคสินค้าและบริการต่าง ๆ ต้องอาศัยการผลิตภายในประเทศ (domestic production) และการสั่งซื้อจากต่างประเทศ (import) เนื่องจากบางครั้งประเทศหนึ่งไม่สามารถผลิตสินค้าบางอย่างขึ้นมาใช้เองได้ เช่น ประเทศลาวไม่สามารถผลิตรถยนต์หรือสินค้าอุปโภคบริโภคและสินค้าทุนขึ้นมาได้จึงต้องนำเข้าจากต่างประเทศโดยเฉพาะจากประเทศไทยซึ่งอยู่ใกล้ที่สุด แต่อย่างไรก็ตาม ในบางกรณีถึงแม้ประเทศลาวหรือประเทศใด ๆ จะผลิตสินค้าชนิดนั้น ๆ ขึ้นมาใช้เองได้ แต่ก็ยังอาศัยการสั่งซื้อจากต่างประเทศเนื่องจากการซื้อสินค้าจากต่างประเทศเสียต้นทุนค่าใช้จ่ายต่ำกว่าการผลิตเอง สาเหตุนี้เองที่ทำให้เกิดการค้านระหว่างประเทศไทย - สปป.ลาวขึ้น

การค้าระหว่างประเทศอยู่บนพื้นฐานที่ว่าแต่ละประเทศจะเลือกผลิตสินค้าที่ตนมีความชำนาญและมีปัจจัยการผลิตที่สมบูรณ์โดยยึดหลักการแบ่งงานกันทำ (The Principle of Division of Labor) เพื่อให้ต้นทุนการผลิตต่ำและส่งออก (Export) ในขณะที่เดียวกันก็จะนำเข้า (Import) สินค้าที่ประเทศตนไม่สามารถผลิตด้วยต้นทุนที่ต่ำได้ ดังนั้นการค้าระหว่างประเทศจึงช่วยให้การจัดสรรทรัพยากรของโลกที่มีอยู่จำกัดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ในการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศไทยและลาวโดยใช้ทฤษฎีความได้เปรียบโดยสมบูรณ์มาประยุกต์ใช้จะเป็นการศึกษาถึงการค้าชายแดนระหว่างไทย - ลาว ทั้งการค้าชายแดนโดยรวมและการค้า ณ จุดจังหวัดหนองคายในระยะเวลา 10 ปี .เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2532 - 2542 โดยได้ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งยังไม่ได้ตีพิมพ์ เช่น เอกสารของหน่วยราชการ บันทึกการประชุม ฯลฯ ซึ่งเก็บรักษาอยู่ในหอจดหมายเหตุแห่งชาติ หอสมุดมหาวิทยาลัย รวมทั้งเอกสารขั้นต้นที่ตีพิมพ์แล้ว และจากการเก็บข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ด้วยการใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์ประชากรตัวอย่าง 2 กลุ่มคือกลุ่มผู้ค้ารายใหญ่ จำนวน 20 รายและกลุ่มเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับฝ่ายไทย จำนวน 7 ตัวอย่างด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In - depth interview) และจากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เช่น จากผลการวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำราวิชาการ วารสารและหนังสือพิมพ์ ฯลฯ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จากข้อมูลที่ได้จากทุกแหล่งและด้วยวิธีการวิเคราะห์ที่กล่าวมาข้างต้นได้เสนอเป็นรายงานการศึกษาร่วมกับการวิเคราะห์ในด้านอื่น ๆ ในเชิงคุณภาพ (Quality Research) ต่อไป

2.1.3 ทฤษฎีพึ่งพิง (Dependency Theory)¹

เริ่มเผยแพร่ในช่วงกลางทศวรรษ 1960 (พ.ศ. 2503 – 2513) ทฤษฎีนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสมมติฐานที่ว่า โครงสร้างของโลกแบ่งเป็นสองส่วนคือรัฐศูนย์กลางและรัฐบริวารแต่ความสัมพันธ์ของรัฐทั้งสองกลุ่มไม่ใช่ผลจากการครอบงำโดยรัฐศูนย์กลางด้วยการใช้อำนาจบังคับเพื่อตักตวงเอาผลประโยชน์ไปจากรัฐบริวารแต่เป็นผลมาจากความร่วมมือกันระหว่างกลุ่มผู้นำหรือชนชั้นสูงของรัฐซึ่งมีผลประโยชน์ร่วมกันได้สร้างเงื่อนไขให้รัฐบริวารจำต้องพึ่งพารัฐศูนย์กลางทุกด้าน (ดำรง ฐานดี , 2538 : 94) ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างรัฐขึ้นและจะทำให้เกิดความได้เปรียบของรัฐที่เข้มแข็งกว่าต่อรัฐบริวารติดต่อกันเป็นระยะเวลายาวนาน กลุ่มทฤษฎีนี้ใช้รัฐเป็นหน่วยแห่งการวิเคราะห์และเน้นการศึกษาถึงการแลกเปลี่ยนระหว่างรัฐศูนย์กลางกับรัฐบริวาร โดยตั้งสมมติฐานไว้ว่าสาเหตุที่รัฐบริวารไม่สามารถพัฒนาไปได้ไกลนั้นเป็นผลมาจากการแลกเปลี่ยนที่ไม่เป็นธรรม (Unequal exchange) (Emmanuel , 1972) กล่าวคือรัฐศูนย์กลางจะผลิตสินค้าอุตสาหกรรมและส่งไปขายในราคาแพง ในขณะที่รัฐบริวารส่งสินค้าประเภทวัตถุดิบและอาหารไปขายในราคาถูก การค้าขายระหว่างประเทศนี้ยังส่งผลให้ทรัพย์สินและความมั่งคั่งของโลกถ่ายเทจากรัฐบริวารไปรวมกันเป็นกระจุกยังรัฐศูนย์กลาง ลักษณะดังนี้เป็นไปตามกฎของลัทธิทุนนิยมในแง่ของการสะสมทุน ซึ่งการแลกเปลี่ยนระหว่างรัฐก่อให้เกิดการสะสมทุนขึ้นและเมื่อทรัพย์สินของรัฐบริวารถูกถ่ายเทไปยังรัฐศูนย์กลางได้ทำให้เกิดความยากจนในรัฐบริวารและไม่สามารถทำการพัฒนาให้ก้าวหน้าได้เพราะระบบการเอาตัวเอาเปรียบระหว่างรัฐ

คาร์โดโซ (Fernando H. Cardoso) ได้ให้คำนิยามการพึ่งพิง หมายถึง สภาพโครงสร้างซึ่งการสะสมทุนไม่สามารถทำให้สมบูรณ์ได้ด้วยระบบภายในประเทศตนเอง หากต้องพึ่งพิงให้ปัจจัยภายนอกมาทำให้สมบูรณ์

ที. ดอส ซานโตส กล่าวว่า การพึ่งพิงคือสถานการณ์ที่ประเทศจำนวนหนึ่งมีเงื่อนไขเศรษฐกิจที่ขึ้นกับการพัฒนาและแผ่ขยายของอีกประเทศหนึ่ง จนทำให้ประเทศถูกผลักดันให้ตกอยู่ในสภาพล้าหลัง ถูกขูดรีดโดยประเทศที่ครอบงำนั้น (Dos Santos , 1970)

¹ คำว่า "พึ่งพิง" แสดงถึงสภาพการที่ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ การพึ่งพิงทำให้เห็นว่าเราไม่สามารถยืนได้ด้วยตนเองต้องอาศัยพึ่งคนอื่นซึ่งคนที่เราอาศัยพึ่งก็ต้องคำนวณถึงผลประโยชน์ที่จะได้จากการที่ให้เราอาศัยพึ่งอยู่นั้น ถ้าเราให้ผลประโยชน์หรือปฏิบัติตัวดีถูกใจเขา เขาก็ให้เราพึ่งต่อไปถ้าเราทำตัวไม่ถูกใจหรือเขาเกิดไม่พอใจขึ้นมาเขาก็จะผลักเราออกไปไม่ยอมให้อาศัยพึ่งต่อไปเราอาจจะต้องล้มทั้งยืนเพราะความเคยชินกับการพึ่งพิงเขามาตลอด

เจมส์ คาปราราไซ กล่าวว่าการพึ่งพิงหมายถึง สภาพโครงสร้างซึ่งมีระบบการรวมตัวที่อ่อนแอมาก ไม่สามารถจะทำให้ระบบหรือวงจรทางเศรษฐกิจสมบูรณ์ได้ด้วยตนเอง หากไม่พึ่งพิงภายนอก

จุดรวมของทฤษฎีนี้จะเน้นประเด็นความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศศูนย์กลางและประเทศบริวาร (Center and Periphery) ซึ่งเป็นลักษณะความสัมพันธ์ที่รัฐบริวารเสียเปรียบและต้องตกอยู่ในภาวะพึ่งพิง (Dependency) ต่อรัฐศูนย์กลางในด้านการค้า การลงทุน เทคนิค วิชาการ การรับความช่วยเหลือและการกู้เงิน การพึ่งพาเป็นสถานการณ์ที่เศรษฐกิจหนึ่งถูกกำหนดเงื่อนไขโดยการพัฒนาและการขยายตัวของอีกเศรษฐกิจหนึ่ง ซึ่งเศรษฐกิจอันแรกจะต้องขึ้นต่ออันหลัง หมายความว่า เศรษฐกิจอันแรกคือเศรษฐกิจของรัฐบริวารจะต้องขึ้นต่อเศรษฐกิจของรัฐศูนย์กลางในลักษณะที่ถูกกำหนดทิศทางการพัฒนาตามความต้องการและผลประโยชน์ของเศรษฐกิจของรัฐศูนย์กลางเป็นหลัก ตัวอย่างนี้จะเห็นได้จากแบบจำลองการพึ่งพิงระหว่างสหรัฐอเมริกากับประเทศไทยในช่วงสงครามเย็น(พ.ศ.2504-2509) เป็นต้น

แบบจำลองที่จะทำการศึกษาวิจัยในครั้งนี้คือประเทศลาวกับประเทศไทยสำหรับประเทศลาวแล้วรูปแบบการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยที่ถ่ายทอดเลียนแบบจากประเทศศูนย์กลางคือประเทศไทยได้ทำให้เกิดการพึ่งพิงสินค้าทุนประเภทเครื่องจักร เทคโนโลยีทางอุตสาหกรรมตลอดจนสินค้าอุตสาหกรรมอื่น ๆ เช่น พาหนะขนส่งทั้งทางน้ำ บก อากาศ วัสดุอุปกรณ์ก่อสร้างเขื่อนและระบบชลประทาน ตลอดจนผลิตภัณฑ์เคมี ปุ๋ย ฯลฯ ประเทศลาวจะเริ่มขาดดุลการค้าเนื่องมาจากมีการนำเข้าสินค้าอุตสาหกรรมราคาแพงในขณะที่รายได้ประเทศได้จากสินค้าเกษตรกรรมที่มีราคาถูกเพราะมีการแข่งขันกันมากระหว่างประเทศรอบนอกด้วยตนเอง โดยเงื่อนไขของสภาพพึ่งพิงได้กระทำขึ้นอย่างเป็นระบบ รัฐบาลไทยเองก็ได้ใช้เงินทุน เทคโนโลยี มหาวิทยาลัย องค์การช่วยเหลือของรัฐและเอกชนเพื่อสร้างเงื่อนไขดังกล่าวให้รัฐบาลลาวยอมรับในความเป็นผู้นำ ตัวอย่างเช่น การให้การศึกษอบรมแก่สมาชิกคนชั้นสูงของประเทศลาวให้เรียนรู้ถึงเทคโนโลยีการผลิต การจัดจำหน่าย รวมทั้งวัฒนธรรมการบริโภคของประเทศไทยซึ่งจะเป็นการผูกมัดทางความคิดและทางด้านเทคโนโลยี ในขณะที่เดียวกันประเทศไทยก็จะให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและการศึกษาในด้านวัสดุและการฝึกอบรม รวมทั้งเงินทุนซึ่งจะทำให้ประเทศลาวต้องซื้อสินค้าของตนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ นอกจากนี้ยังให้กู้ยืมทุนเพื่อให้ลาวต้องอยู่ภายใต้อิทธิพลทางการเงินของไทยอยู่ตลอดไป

ประชากรของประเทศลาวประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมที่อาศัยธรรมชาติเป็นหลักและมีการใช้เทคนิคการผลิตแบบโบราณ รวมทั้งมีเป้าหมายในการผลิตเพื่อใช้บริโภคภายในครัวเรือน

ลักษณะดังกล่าวทำให้ผลผลิตต่อไร่ต่ำในขณะที่จำนวนพลเมืองของประเทศเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นก็คือ รายได้เฉลี่ยต่อคนอยู่ในเกณฑ์ต่ำ และอาหารการกินมีไม่เพียงพอ ทำให้โรคขาดอาหารมีปรากฏอยู่ทั่วไป ปัญหาเหล่านี้ได้พอกพูนและเพิ่มความรุนแรงขึ้นทุกขณะจนกลายเป็นปัญหาสังคมระดับชาติ ซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อภาวะทางการเมืองของประเทศจำเป็นต้องมีการพัฒนาเพื่อให้คนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม การพัฒนาได้มีการกระทำอย่างจริงจังในประเทศเมื่อได้รับอิทธิพลจากการเป็นอาณานิคมของจักรวรรดินิยมภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดยเริ่มจากการสร้างชาติของตนให้เป็นปึกแผ่นและระดมสรรพกำลังเพื่อการพัฒนาทุกทางไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม จากนั้นก็ได้มีการสร้างนโยบายและวางแผนเพื่อพัฒนาขึ้นอย่างมีระบบ ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วจะกำหนดแผนพัฒนาออกเป็นช่วงๆ เช่นช่วงละ 5 ปี และได้ดำเนินการพัฒนาต่อเนื่องกันมาจนกระทั่งถึงทุกวันนี้

ปัจจุบันการพัฒนาประเทศได้กระทำติดต่อกันมานับเป็นเวลากว่า 30 ปี ผลที่ได้รับคือประเทศลาวมีความเจริญก้าวหน้าในทางเศรษฐกิจ เมื่อเปรียบเทียบกับอดีต เช่น อัตราความเจริญทางเศรษฐกิจสูงขึ้นราวร้อยละ 5-15 ต่อปี ประชากรมีรายได้เฉลี่ยสูงขึ้นและผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติมีขนาดใหญ่กว่าเดิมหลายเท่าตัว นอกจากนี้อัตราของประชากรที่ไม่รู้หนังสือลดน้อยลง ผู้คนมีสุขภาพอนามัยดีขึ้น ซึ่งยังผลให้มีความคาดหวังในชีวิตสูงขึ้นไปด้วย เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะระดับความเจริญจะมีเพิ่มมากขึ้น แต่ก็มีคนจำนวนไม่น้อยที่มีความเห็นว่า ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่เป็นผลมาจากการพัฒนาที่ผ่านมาได้ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของพวกตนดีขึ้นไปกว่าเดิมเลย ชำร่วยไปกว่านั้น การพัฒนายังก่อให้เกิดความยากจนมากยิ่งขึ้นกว่าเดิมเสียอีก คนเหล่านี้ได้แก่ ชาวนา กรรมกร และคนชั้นต่ำซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ ชาวนาผู้เสียประโยชน์ อ้างว่า พวกเขาและครอบครัวได้รับทุกข์ยากมากยิ่งขึ้น และมีฐานะทางเศรษฐกิจลดต่ำลงไปเรื่อยๆ ทั้งนี้เป็นเพราะที่ดินทำกินของครอบครัวตนตกเป็นของนายทุน จึงต้องเช่าที่ดินเพื่อการเพาะปลูกและเสียค่าเช่าที่นาในอัตราสูง สมาชิกของครอบครัวโรงงานทำ เป็นโรคขาดอาหาร และลูกหลานได้รับการศึกษาต่ำ ความฝืดเคืองดังกล่าวจึงผลักดันให้สมาชิกของครอบครัวต้องอพยพออกไปหางานทำในเมืองและต่างประเทศ ส่วนคนงานกรรมกรต่างได้รับค่าจ้างแรงงานต่ำ ไม่ได้รับสวัสดิการและการประกันสังคมอย่างเพียงพอ มีหน้าที่ว่างงานอยู่เสมอๆ ผลที่ตามมาก็คือคนบางกลุ่มกลายเป็นคนจรจัด บ้างจำต้องหันไปประกอบอาชญากรรม และมีเด็กสาวจำนวนไม่น้อยที่กลายเป็นโสเภณีเพื่อหาเลี้ยงชีพของตนและครอบครัว นอกจากนี้ การใช้แรงงานเด็กปรากฏอยู่ทั่วไป อีกทั้งที่อยู่อาศัยมีสภาพเสื่อมโทรม มีกลุ่มนักวิชาการพยายามศึกษาและได้ตั้งคำถามว่า ทั้ง ๆ ที่รัฐบาลของประเทศลาวลงทุนเพื่อการพัฒนา

จำนวนมหาศาลทั้งทรัพยากร เงินทุน และกำลังแรงงานของบุคลากรของรัฐ รวมทั้งดำเนินการมาเป็นเวลานานแต่ผลของการพัฒนาไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่ประสงค์ นั่นคือ การอยู่ดีกินดีของประชากรทุกคน นักวิชาการกลุ่มนี้จึงได้ศึกษาเพื่อหาคำตอบว่าอะไรเป็นสาเหตุสำคัญที่สกัดกั้นมิให้การพัฒนารัฐบาลที่พึงปรารถนากับคนส่วนใหญ่ของประเทศ จะมีการศึกษาวิจัยถึงสาเหตุและผลสะท้อนของปัญหาเหล่านี้ได้อย่างไร จะมีหนทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้หรือไม่ เคยมีตัวอย่างของความสำเร็จในการแก้ไขปัญหานั้นไหมและเมื่อไร และปัจจัยอะไรที่ยังผลให้โครงการแก้ไขปัญหานั้นประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลว

กรอบแห่งการวิเคราะห์ที่ใช้ในการศึกษาเรื่องนี้คือศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐไทยและลาว เพื่อที่จะให้เห็นภาพของความแตกต่าง ทั้งนี้เพราะความสัมพันธ์ระหว่างรัฐดังกล่าวมักเกิดขึ้นบนพื้นฐานของความไม่เท่าเทียมกันตามกลไกของการพัฒนาในระบบทุนนิยมและจะยังผลให้เกิดการถ่ายเทของทุนหรือความมั่งคั่งไปสู่รัฐศูนย์กลางในขณะเดียวกัน จะมองลึกไปถึงโครงสร้างภายในของประเทศลาว เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดขึ้น จากนั้นก็จะดูกระบวนการที่ทำให้เกิดการพัฒนานี้ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการสร้างความผูกพันระหว่างรัฐทั้งสองกลุ่ม ด้วยวิธีการศึกษานี้จะทำให้ทราบถึงปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความด้อยพัฒนาขึ้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือปัจจัยดังกล่าวเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้การพัฒนาของประเทศลาวไม่บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

งานวิจัยครั้งนี้จะเกี่ยวข้องไปถึงตัวแปรทางการเมืองโดยไม่เน้นศึกษาถึงการพึ่งพิงทางการเมืองแต่เพื่อเน้นศึกษาถึงการพึ่งพาทางเศรษฐกิจมากกว่า โดยจะพบว่าลาวภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในประเทศลาวจากปี พ.ศ. 2518 – 2534 พรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้ทำการรวมชาติและพยายามผูกขาดอำนาจการบริหารประเทศโดยเด็ดขาดเช่นเดียวกับประเทศคอมมิวนิสต์หรือประเทศสังคมนิยมทั้งหลาย โดยมีผู้นำพรรคที่มีอำนาจสูงสุด 3 คน ได้ชื่อที่เรียกกันทั่วไปว่า “สามเหลี่ยมเหล็ก” (Matin Stuart –Fax , 1986) โดยพรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้กำหนดรูปแบบการปกครองของสปป.ลาว ตามแบบการปกครองของเวียดนามและประเทศสังคมนิยมทั่วไปโดยมีองค์กรปกครองที่สำคัญได้แก่ พรรค รัฐบาลและสภา ทั้งนี้โดยพรรคประชาชนปฏิวัติลาวเป็นองค์กรที่มีอำนาจสูงสุดในการปกครองโดยทำหน้าที่เป็นผู้กำหนดนโยบายการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และนโยบายต่างประเทศ ให้คณะรัฐบาลนำไปปฏิบัติให้สำเร็จลุล่วง รวมทั้งมีการออกร่างรัฐธรรมนูญใหม่ ซึ่งการมีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ พ.ศ. 2535 เป็นเครื่องยืนยันนโยบายการปฏิรูปการเมืองที่มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยมากกว่าเดิม (สุรชัย ศิริไกร , 2538 : 437) มีระบบถ่วงดุลอำนาจระหว่างฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติและตุลาการ รัฐธรรมนูญรับรองสิทธิพื้นฐานต่าง ๆ ของประชาชน รวมทั้งสิทธิในการครอบครองทรัพย์สินต่าง ๆ และคุ้มครองการลงทุนของประชาชน

ภายในประเทศและนักลงทุนจากต่างประเทศ ดังนั้นการประกาศใช้รัฐธรรมนูญใหม่จึงมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญในการสร้างความมั่นใจให้แก่ประชาชนลาวและชาวต่างประเทศมากขึ้น

ก่อนที่จะกล่าวถึงการแทรกแซงของรัฐต่อกระบวนการพัฒนาควรจะทำความเข้าใจลักษณะและโครงสร้างของประเทศกำลังพัฒนาตามภาพเชิงอุดมคติ เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการแทรกแซงของรัฐต่อกระบวนการพัฒนาที่จะเกิดขึ้นต่อไป ลักษณะและโครงสร้างทั่วไปของประเทศกำลังพัฒนาตามภาพเชิงอุดมคติ อาจจำแนกออกได้เป็น 3 ส่วน คือ เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

ทางด้านสังคมนั้น พลเมืองส่วนใหญ่ของประเทศลาวจะดำรงชีวิตแบบง่าย ๆ อยู่ตามหมู่บ้านเล็กๆ ซึ่งตั้งกระจุกกระจายไปทั่วประเทศ แต่ละครอบครัวเป็นเจ้าของที่ดินขนาดเล็กเพื่อทำการเพาะปลูก เช่น ข้าว ข้าวโพด และพืชผักสวนครัวอาศัยอยู่ร่วมกันตามบริเวณพื้นราบ ที่ราบลุ่ม และที่ราบระหว่างหุบเขา ซึ่งมักจะตั้งบ้านเรือนอยู่กันอย่างถาวร

ทางด้านเศรษฐกิจนั้น โครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศลาวมีวิธีการผลิตแบบเลี้ยงตัวเอง (subsistence mode of production) ได้แก่ความสามารถในการผลิตและการบริโภคมีขึ้นกันเองภายในสังคมเล็กๆ นั้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการใช้เทคโนโลยีในการผลิตที่พัฒนามาจากบรรพบุรุษโบราณนับพันปี และอีกส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากขนาดของประชากรของแต่ละหน่วยสังคมนั้นมีขนาดเล็ก ในบางกรณี แม้จะมีการปรับปรุงเทคนิคการผลิตให้ดีขึ้นกว่าเดิมบ้าง แต่ก็ไม่ช่วยให้การประกอบอาชีพในสังคมหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงมากนัก ด้วยเหตุนี้ ประสิทธิภาพทางการผลิตจึงต่ำทั้งจำนวนผลผลิตต่อเนื้อที่การผลิต และผลผลิตต่อกำลังแรงงาน อันเป็นผลให้ระดับรายได้ต่อหัวของประชากรและผลิตภัณฑ์มวลรวมของทั้งประเทศต่ำไปด้วย

ในขณะเดียวกัน ภายในสังคมนั้นเองจะมีลักษณะหรือวิธีการผลิตอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งเรียกกันว่า วิธีการผลิตแบบทุนนิยม (capitalist mode of production) ได้ปรากฏขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตเมืองใหญ่ และชุมชนหนาแน่น ทั้งนี้ เนื่องมาจากการที่ลาวเคยตกอยู่ภายใต้การปกครองของจักรวรรดินิยมมาก่อน นายทุนของประเทศศูนย์กลางจึงได้เข้ามาลงทุนทั้งในด้านอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และเหมืองแร่ รวมทั้งได้นำระบบการเงินการธนาคารเข้ามาใช้ ซึ่งยังผลให้ระบบเศรษฐกิจต้องเกี่ยวข้อและพึ่งพากับเศรษฐกิจระหว่างประเทศอย่างแน่นแฟ้น อย่างไรก็ตาม ลักษณะการผลิตแบบทุนนิยมที่กล่าวถึงนี้จะกระจุกตัวอยู่ในเขตเมืองเท่านั้นเพราะนายทุนและผู้ประกอบการต่างเป็นชาวเมืองและชาวต่างประเทศ โดยที่พวกเขาจะติดต่อโดยตรงกับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอื่นๆ มากกว่าจะติดต่อกับระบบเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตัวเองภายในประเทศ เพราะการคมนาคมขนส่งเป็นไปด้วยความยากลำบาก

ในแง่ของโครงสร้างเศรษฐกิจในเมืองนั้น การอุตสาหกรรมมักมีขนาดเล็กและขนาดปานกลางเพื่อผลิตสินค้าป้อนตลาดภายในเป็นหลัก อาจมีอุตสาหกรรมที่ผลิตเพื่อการส่งออกบ้าง แต่ก็มีจำนวนไม่มากนัก ดังนั้นปริมาณสินค้าส่งออกมากกว่าสองในสามจึงได้แก่ สินค้าประเภทวัตถุดิบ ส่วนอุตสาหกรรมบริการมักสร้างขึ้นเพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภคที่อาศัยอยู่ในเมือง และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

เนื่องจากวิถีการผลิตที่ปรากฏเด่นชัดในประเทศลาวเป็นแบบเลี้ยงตัวเอง ทำให้ประชากรมากกว่าร้อยละ 60 ของพลเมืองทั้งประเทศอาศัยอยู่ในชนบท ผู้คนเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์กันอย่างสนิทแนบแน่นภายในหมู่บ้านเดียวกัน ซึ่งบางหมู่บ้านหรือกลุ่มหมู่บ้านในเขตใกล้เคียงกันอาจมีลักษณะทางวัฒนธรรมที่แปลกแตกต่างไปจากกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านอื่นที่ตั้งห่างออกไปไม่ไกลนัก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ในชาติเดียวกันอาจมีชนหลายเผ่าพันธุ์อาศัยอยู่รวมกันภายใต้ระบบวิถีการผลิตเดียวกันสภาพดังนี้จะทำให้มีการแบ่งแยกออกเป็นหมู่เป็นเหล่าตามภาษา ศาสนา และกิจกรรมทางสังคมที่แตกต่างกันออกไป

ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองมีจำนวนไม่มากนัก แต่คนเหล่านี้กำลังมีอิทธิพลเหนือคนชนบทไม่ว่าทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทำให้ช่องว่างทางสังคมระหว่างคนชนบทกับคนในเมืองห่างกันมาก ทั้งนี้ เป็นเพราะเมืองเป็นเขตที่ชนชั้นสูงอาศัยอยู่ หรือเป็นฐานที่ตั้งของอำนาจทางการเมืองและการปกครองเป็นศูนย์กลางด้านพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรม เป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่ง และเป็นศูนย์กลางของศิลปวัฒนธรรมของประเทศ ปรากฏการณ์ทางสังคมอีกอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในเขตเมืองของประเทศที่กำลังพัฒนามาก็คือการเชื่อมต่อระหว่างวิถีการผลิตแบบทุนนิยมและแบบเลี้ยงตัวเอง (articulation of modes of production) ทั้งนี้ เป็นผลเนื่องมาจากการแผ่ขยายของวิถีการผลิตแบบทุนนิยมเข้าไปในดินแดนด้อยพัฒนา โดยกลุ่มชนชาติตะวันตกที่ได้เข้ามาติดต่อและยึดครอง การเชื่อมต่อของวิถีการผลิตดังกล่าวทำให้แบบแผนการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งของคนในเขตเมืองมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างทั้งจากรูปแบบของการดำรงชีวิตแบบดั้งเดิมและการดำรงชีวิตแบบทุนนิยมสมบูรณ์ดังเช่น ในยุโรป ตัวอย่างเช่น แม้ว่าพวกเขาจะมีการแสวงหากำไรเพื่อสะสมทุนด้วยการลงทุนทำธุรกิจอุตสาหกรรม แต่ในขณะเดียวกันก็จะมีการเล่นพวก และใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวในการประกอบธุรกิจการค้า รวมทั้งมีการเก็งกำไรและแสวงหาผลประโยชน์จากชาวนาและผู้ผลิตรายย่อยที่ยังคงดำรงชีวิตในวิถีการผลิตแบบเลี้ยงตัวเองในชนบทที่ซึ่งระบบทุนนิยมยังแพร่กระจายเข้าไปไม่ถึง ลักษณะดังกล่าวทำให้เกิดการถ่วงความมั่งคั่งจากชนบทเข้าสู่เขตเมือง ดังนั้น เมืองในประเทศกำลังพัฒนาจึงมีความเจริญเติบโตก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและมีสาธารณูปโภคอย่างครบครัน ในขณะที่ความยากจนได้ปรากฏอย่างดาษดื่นใน

ชนบท การเอาวัดเอาเปรียบและการฉกชิงผลประโยชน์ก็ปรากฏขึ้นระหว่างสมาชิกของชนชั้นต่างๆ ในเมืองอยู่ตลอดเวลาเช่นกัน

ก่อนที่จะได้รับการปลดปล่อยให้เป็นประเทศเอกราชจากจักรวรรดินิยมล่าเมืองขึ้น กลุ่มคนทุกชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในลาวจะรวมตัวกันเพื่อต่อสู้และเรียกร้องอิสรภาพจากประเทศตะวันตกที่ปกครองอยู่ การรวมตัวกันดังกล่าวก่อให้เกิดพลังร่วมในการขับไล่ผู้ปกครองที่มาจากต่างถิ่นออกไป ต่อมาเมื่อได้รับเอกราชแล้ว ปรากฏการณ์ 2 ประเภทได้เกิดขึ้น คือ ปรากฏการณ์แรก ได้แก่ การเข้าครอบครองอำนาจของรัฐของคนบางกลุ่ม ซึ่งคนกลุ่มนี้จะกีดกัน รวมทั้งพยายามทุกวิถีทางที่จะป้องกันมิให้คนกลุ่มอื่นเข้ามามีอำนาจซึ่งก่อให้เกิดการต่อสู้ทางการเมืองระหว่างกลุ่มต่างๆ ภายในชาติที่เกิดขึ้นใหม่ ส่วนปรากฏการณ์ประเภทที่สอง ได้แก่ การสร้างชาติให้เจริญรุดหน้าโดยอาศัยลัทธิชาตินิยมเป็นเครื่องมือในการรวมพลังเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาปัจจัยที่ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ที่เพิ่งกล่าวถึงนี้ได้แก่ ทศนคติที่ซ่อนเร้นอยู่ภายใต้จิตสำนึกของคนในประเทศลาว นั่นคือ ความรู้สึกต่ำต้อยในฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของบ้านเมืองตนเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่เจริญทางอุตสาหกรรม ทำให้ภาพในอดีตที่ต้องตกเป็นเมืองขึ้นปรากฏออกมาและกลายเป็นปมด้อย รวมทั้งได้มีการถ่ายทอดทัศนคติดังกล่าวไปให้คนรุ่นลูกหลานให้รู้ว่าในช่วงเวลาที่ตกเป็นเมืองขึ้นแก่ชาติอื่นนั้น คนในชาติต้องตกอยู่ในสภาพเยี่ยงทาสต่างๆ ที่อยู่ในสังคมของตนด้วยเหตุนี้ กลุ่มผู้นำของประเทศที่เกิดขึ้นใหม่จึงพยายามแสวงหาอุดมการณ์ทางการเมืองเพื่อใช้เป็นจุดร่วมสร้างประโยชน์ให้แก่บ้านเมืองของตน 3 ประการ คือ

- (1) รวมประเทศให้เป็นปึกแผ่นเดียวกัน
- (2) เร่งรัดพัฒนาชาติให้เจริญรุดหน้าเท่าเทียมกับประเทศอื่น ๆ
- (3) พยายามรักษาอำนาจของชนชั้น และ/หรือกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองให้คงสภาพเป็นกลุ่มผู้นำอยู่ตลอดไป

ทางการเมืองจะเห็นได้จากในด้านการพัฒนาประเทศ โดยหัวหน้ารัฐบาลใช้ลัทธิชาตินิยมเพื่อกระตุ้นให้คนในชาติตื่นตัวและทำงานอย่างแข็งขัน อันจะทำให้เศรษฐกิจของชาติเจริญก้าวหน้าตามนโยบายการพัฒนา รัฐบาลลาวได้ทุ่มเทการลงทุนจำนวนมากเพื่อปรับปรุงและสร้างเสริมปัจจัยพื้นฐาน (infrastructures) เช่น สร้างถนน รถไฟ เขื่อน การชลประทาน โรงเรียน และสิ่งสาธารณูปโภคอย่างรีบด่วนเพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาประเทศ นอกจากนี้ ยังได้เร่งรัดการปรับปรุงระบบการปกครองเพื่อให้เป็นแขนงของรัฐบาลที่จะร่วมดำเนินงานการพัฒนาให้บรรลุเป้าหมาย อย่างไรก็ตาม การสร้างฐานอำนาจของชนชั้นปกครองก็ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด โดยที่สมาชิกของชนชั้นนำมักจะได้รับการศึกษาจากสถาบันการศึกษาของประเทศตะวันตก

และทำการรวบรวมอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองไว้ในหมู่พวกของตน ส่วนคนกลุ่มใหญ่ของประเทศไม่ว่าเป็นคนชนบท คนชั้นต่ำ และคนต่างเผ่าพันธุ์จะถูกกีดกันออกไปเพื่อมิให้มีส่วนร่วมในกระบวนการเมือง ในแง่ของการกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาประเทศนั้น ผู้นำของลาวมักใช้ความมั่งคั่งของประเทศอื่น เช่น ไทย เป็นเป้าหมายของการพัฒนาหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาประเทศเพื่อให้อาจกลายเป็นสังคมสมัยใหม่เทียบเท่ากับอารยประเทศ

การบรรยายโครงสร้างและลักษณะทั่วไปของประเทศลาวข้างต้นอาจทำให้เราตั้งคำถามขึ้นได้ว่า เหตุใดสภาพของประเทศเหล่านี้จึงมีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากประเทศไทย อะไรเป็นจุดที่ก่อให้เกิดความแตกต่างนั้นและประเทศลาวมีความเกี่ยวข้องกับประเทศไทยอย่างไร คำตอบที่ได้รับจากคำถามเหล่านี้ อาจทำให้เราสามารถเข้าใจและนำมาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจนับตั้งแต่เริ่มก่อตั้งประเทศมาจนกระทั่งถึงปัจจุบันได้อย่างละเอียดและชัดเจนยิ่งขึ้น

ในอดีต ประเทศสังคมนิยมได้ขยายตัวเพิ่มมากขึ้นเมื่อสหภาพโซเวียตได้เข้าครอบครองประเทศต่างๆ ในยุโรปตะวันออก และเหมาเจ๋อตุงได้ยึดอำนาจจากรัฐบาลเจียง ไคเช็ก ของจีนแผ่นดินใหญ่ เหตุการณ์เหล่านี้ก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่สหรัฐอเมริกา ผู้ซึ่งเป็นประเทศผู้นำโลกเสรีในระบบทุนนิยม จึงได้ชักชวนประเทศต่างๆ ในยุโรปตะวันตกปิดกั้นการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยได้ทำตัวเป็นมิตรกับประเทศที่เกิดใหม่ทั่วโลก

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่ายุคหลังสงครามโลกครั้งที่สองจึงเป็นยุคที่มีการแข่งขันแย่งชิงพวกพ้องระหว่างผู้นำของฝ่ายโลกเสรีกับผู้นำฝ่ายโลกสังคมนิยมเพื่อชักชวนประเทศเกิดใหม่มาเป็นหมู่พวกของตนให้มากที่สุด เพื่อแย่งชิงมิตรประเทศในโลกที่สามให้เป็นพวกพ้องและต่อต้านการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ ฝ่ายโลกเสรีภายใต้การนำของสหรัฐอเมริกาได้รณรงค์เพื่อผดุงรักษา รวมทั้งพัฒนาระบบทุนนิยมให้เจริญก้าวหน้าต่อไปในโลก ระบบทุนนิยมที่กล่าวถึงนี้เน้นให้ปัจจุบันบุคคลเป็นหน่วยผลิตที่สำคัญและเป็นตัวดำเนินการเชิงเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลเข้ายุ่งเกี่ยวน้อยที่สุด แต่จะกระทำหน้าที่คอยสนับสนุนให้เกิดบรรยากาศการลงทุนและดำเนินกิจการโดยเอกชนด้วยการสร้างปัจจัยพื้นฐานเพื่อเกื้อหนุนให้เอกชนสามารถพัฒนาการผลิตไปได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้น สหรัฐฯ และประเทศในยุโรปตะวันตก หรืออาจเรียกว่าประเทศหรือรัฐศูนย์กลาง(core states) จึงได้เรียกร้องให้ประเทศไทย หรือรัฐบริวาร (peripheral capitalist states) หรืออาจเรียกว่า รัฐทุนนิยมพึ่งพิง (dependent capitalist states) ตระหนักถึงความ สมบูรณ์พูนสุขทางด้านวัตถุที่จะได้รับหากประเทศไทยเร่งรัดพัฒนาให้ไปสู่การเป็นประเทศที่ทันสมัยและกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมดังเช่นรัฐของตน รัฐศูนย์กลางได้ยกตนเป็น "ตัวแบบ" (model) แห่งความสำเร็จในการพัฒนา

เศรษฐกิจแก่ประเทศบริวารนั่นเอง ดังที่ได้มีการกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาเพื่อให้ประเทศไทยกลายเป็นสังคมอุตสาหกรรม (industrialization) กลายเป็นสังคมเมือง (urbanization) และกลายเป็นประเทศทันสมัย (modernization) จึงได้ตั้งเกณฑ์ของการวัดอัตราของการพัฒนาไว้ดังนี้

(1) เกณฑ์ทางเศรษฐกิจ ได้แก่การเพิ่มขึ้นของจำนวนผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ การเพิ่มรายได้เฉลี่ยต่อหัว การเพิ่มจำนวนผลผลิตของภาคอุตสาหกรรมและผลผลิตของภาคเกษตรกรรม

(2) เกณฑ์ทางด้านสังคม ได้แก่ จำนวนคนรู้หนังสือ จำนวนพลเมืองที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง จำนวนเครื่องรับโทรศัพท์ รถยนต์ และการใช้เครื่องไฟฟ้าต่อจำนวนประชากรทั้งประเทศ

(3) เกณฑ์ทางด้านการเมือง ได้แก่ การมีระบบการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย เป็นต้น ขณะที่รัฐศูนย์กลางในระบบประชาธิปไตยก็ได้ใช้วิธีการทุกรูปแบบเพื่อให้ลัทธิทุนนิยมขยายตัวในประเทศบริวาร วิธีการที่ใช้ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือในโครงการพัฒนาในรูปของเงินลงทุน(เงินช่วยเหลือแบบให้เปล่าและเงินกู้) ผู้เชี่ยวชาญ และจัดตั้งองค์การพัฒนาระหว่างประเทศเพื่อไปประจำในประเทศกำลังพัฒนา โดยทำหน้าที่ควบคุมดูแลและให้การดำเนินงานการพัฒนาเป็นไปตามทิศทางที่รัฐศูนย์กลางต้องการ ส่วนธนาคารและสถาบันการเงินของรัฐศูนย์กลางก็ไปร่วมจัดตั้งสถาบันการเงินและให้เงินกู้ในโครงการพัฒนาของรัฐบริวาร

ทางด้านรัฐศูนย์กลางในระบบสังคมนิยมก็ดำเนินงานตามเป้าหมายที่คล้ายคลึงกัน เพื่อแย่งชิงประเทศเกิดใหม่ให้เป็นพวกพ้องของฝ่ายตน กล่าวคือ เมื่อสหภาพโซเวียตได้เปลี่ยนระบบการเมืองเป็นแบบสังคมนิยมตามแนวคิดของนักปรัชญา ชื่อ คาร์ล มาร์กซ ลัทธินี้เน้นให้สังคมหรือรัฐตั้งหรือยึดปัจจัยการผลิตที่สำคัญ เช่น ที่ดิน โรงงานอุตสาหกรรม และการพลังงาน รวมทั้งการลงทุนทุกประเภทมาเป็นสาธารณสมบัติ ปัจเจกบุคคลมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่สังคมวางไว้ทั้งทางด้านการผลิต การบริโภคและสันตนาการ

โดยสรุป ทฤษฎีพึ่งพิง² มีเนื้อหาสาระสำคัญ คือ การพึ่งพิงเป็นสถานการณ์ที่เศรษฐกิจของรัฐหนึ่ง (รัฐบริวาร) ตกอยู่ภายใต้การกำหนดหรือเงื่อนไขการพัฒนาและเศรษฐกิจของอีกรัฐหนึ่ง (รัฐศูนย์กลาง) โดยที่ภาวะเศรษฐกิจของรัฐบริวารจำเป็นต้องพึ่งพารัฐศูนย์กลาง ในขณะที่เดียวกันรัฐศูนย์กลางก็ใช้อิทธิพลของตนเข้าไปครอบงำรัฐบริวารด้วยกลวิธีต่างๆ ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐจะไปในลักษณะไม่เท่าเทียมกัน อันเป็นผลมาจากการแลกเปลี่ยนที่ไม่เป็นธรรม (unequal exchange) ด้วยเหตุนี้รัฐศูนย์กลางจึงดูดซับเอาความมั่งคั่งออกไปจากรัฐบริวารอย่างต่อเนื่องและ

² นักวิชาการบางท่านใช้คำว่า ทฤษฎีพึ่งพา

มากมายสาเหตุที่รัฐบริวารไม่สามารถจะพัฒนาไปได้นั้นเป็นผลมาจากการแลกเปลี่ยนที่ไม่เป็นธรรม (unequal exchange) กล่าวคือ รัฐศูนย์กลางจะผลิตสินค้าอุตสาหกรรมและส่งไปขายในราคาแพง ในขณะที่รัฐบริวารส่งสินค้าประเภทวัตถุดิบและอาหารไปขายในราคาถูก การค้าขายระหว่างประเทศนี้ยังผลให้ทรัพย์สินและความมั่งคั่งของโลกถ่ายเทจากรัฐบริวารไปรวมกันเป็นกระจุกยังประเทศที่พัฒนาแล้ว ลักษณะดังนี้เป็นไปตามกฎของลัทธิทุนนิยมในแง่ของการสะสมทุน ซึ่งการแลกเปลี่ยนระหว่างรัฐก่อให้เกิดการสะสมทุนในระดับโลกขึ้น (accumulation on world scale) เมื่อทรัพย์สินถูกถ่ายเทไปยังศูนย์กลางทุนนิยมของโลก ทำให้ความยากจนในรัฐบริวารมีปรากฏทั่วไปและไม่สามารถทำการพัฒนาให้ก้าวหน้าได้ เพราะระบบการเอารัฐเอาเปรียบระหว่างรัฐซึ่งรัฐศูนย์กลางได้เบียดบังเอาความมั่งคั่งไปจากรัฐบริวาร

ส่วนเรื่องการแลกเปลี่ยนที่ไม่เป็นธรรม (unequal exchange) นั้นมีนักวิชาการหลายท่าน เช่น อังเดร แฟรงค์ , ซาเมีย อามิน, ตีมานูเอล วอลเลฮ์สไตน์ และกิโอะแวนนี อาร์ริกี ได้กล่าวว่ารัฐบริวารถูกเอาเปรียบด้วยวิธีการแลกเปลี่ยนหรือการค้าขายที่ไม่เป็นธรรมกับรัฐศูนย์กลาง ผลผลิตที่ส่งออกของรัฐบริวารส่วนใหญ่จะเป็นสินค้ามูลฐานซึ่งมีราคาต่ำ ในขณะที่สินค้าอุตสาหกรรมของรัฐศูนย์กลางจะมีราคาสูง ดังนั้น จะก่อให้เกิดการถ่ายเทผลกำไรและความมั่งคั่งจากรัฐบริวารไปยังรัฐศูนย์กลาง

นักคิดชั้นนำของโลก เช่น มาบอบ อูฮัก นักเศรษฐศาสตร์ชาวปากีสถานและวิลลี่ บรันด์ อดีตนายกรัฐมนตรีเยอรมันตะวันตก ได้กล่าวเสริมว่า เนื่องจากระบบการแบ่งงานระดับโลกหรือที่เรียกกันว่า การจัดระเบียบเศรษฐกิจโลก (international economic order) ที่ให้รัฐศูนย์กลางผลิตสินค้าประเภทอุตสาหกรรม และรัฐบริวารผลิตสินค้าขั้นปฐมนั้น มิได้ก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่รัฐบริวารเลย ทั้งนี้เป็นเพราะจะก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนที่ไม่เป็นธรรมขึ้น นอกจากนี้ประชากรส่วนใหญ่ในรัฐด้อยพัฒนาจะไม่ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเท่าที่ควรจะเป็นเพราะผลผลิตส่วนเกินจะถูกถ่ายเทไปยังรัฐศูนย์กลาง โดยผ่านเมืองใหญ่ของรัฐบริวารนั่นเอง ดังนั้นความด้อยพัฒนาและความยากจนของประชาชนก็ยังคงปรากฏทั่วไปในรัฐเหล่านั้น

ทางด้านลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในแนวคิดของทฤษฎีการพึ่งพิง กล่าวว่ามีระบอบอาณานิคมแบบเก่า (Traditional Imperialism) จะหมดสิ้นไปจากการได้เอกราชของประเทศอดีตอาณานิคม แต่การได้มาซึ่งอำนาจอธิปไตยดังกล่าวก็เป็นแต่เพียงนิตินัยเท่านั้น เพราะเมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริงหรือในทางพฤตินัยแล้วจะเห็นว่า เศรษฐกิจของประเทศอดีตอาณานิคมนั้น ได้ถูกผนวกเข้ากับระบบทุนนิยมโลกในฐานะของประเทศรอบนอกมาตั้งแต่สมัยอาณานิคม โดยที่ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลง แม้ว่าจะได้รับเอกราชทางการเมืองแล้วก็ตาม เพราะ

ทุนนิยมศูนย์กลางจะแสวงหาความได้เปรียบและการครอบงำโดยการไต่กรไต่ใหม่ ๆ โดยเฉพาะ การผูกขาดเทคโนโลยีระดับสูง ทำให้การพัฒนาทุนนิยมในประเทศด้วยพัฒนาแม้จะสามารถเติบโตได้ แต่ก็ปราศจากอิสระยังต้องพึ่งพิงประเทศศูนย์กลางอยู่เช่นเดิม อีกทั้งการพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้ความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยผ่านองค์การระหว่างประเทศหรือบริษัทข้ามชาติ จะนำไปสู่ การสูญเสียอธิปไตยในการตัดสินใจของประเทศรอบนอก เพราะองค์การระหว่างประเทศส่วนใหญ่ ถูกควบคุมโดยประเทศศูนย์กลาง เช่น ธนาคารโลก ไอเอ็มเอฟ ส่วนบริษัทข้ามชาติเอง แม้จะ เข้าไปดำเนินกิจการอยู่ภายใต้อธิปไตยของประเทศรอบนอก แต่การบริหารและการสั่งการ ตลอดจนนโยบายต่าง ๆ รวมศูนย์การกำหนดอยู่ที่ประเทศศูนย์กลาง ทำให้สามารถมีบทบาทที่เกินการ ควบคุมของรัฐ (Supranational) ประเทศเล็ก ๆ โดยเฉพาะประเทศรอบนอกจึงขาดอำนาจที่แท้จริง ในการควบคุมหรือแก้ปัญหา เมื่อเกิดความขัดแย้งกับองค์การระหว่างประเทศ หรือบริษัทข้าม ชาติ ทั้งนี้เพราะ บริษัทข้ามชาติและองค์การโลก ได้เข้ามามีบทบาทในกาพัฒนาประเทศรอบนอก อย่างสูง จนทำให้เกิดสภาวะการพึ่งพิงขึ้นในประเทศรอบนอกแล้ว สภาวะดังกล่าวจะจำกัด อำนาจการต่อรองและอำนาจอธิปไตยของประเทศในการวินิจฉัยสั่งการ ทำให้ประเทศรอบนอก เสียเปรียบมากกว่าที่แนวคิดการพึ่งพาอาศัยได้วิเคราะห์ไว้

นอกจากนี้แล้ว ทฤษฎีการพึ่งพิงยังเห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในการพัฒนา เศรษฐกิจ โดยประเทศศูนย์กลางให้ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ เช่น เงินกู้ การลงทุนโดยตรง ผู้ เชี่ยวชาญ ฯลฯ แก่รัฐบาลบริวารนั้น จะมีผลทำให้รัฐบาลบริวารตกอยู่ในฐานะบริวารของประเทศศูนย์กลาง เพราะการยินยอมกำหนดนโยบาย แผนงาน และโครงการพัฒนาตามคำแนะนำและเงื่อนไข ของประเทศที่ให้ความช่วยเหลือ หรือองค์การระหว่างประเทศก็ตาม จะทำให้เกิดปัญหาว่ารัฐบาล ชาติอิสระในการตัดสินใจกำหนดนโยบายของตนเอง

การประยุกต์ใช้ทฤษฎีการพึ่งพิงเพื่อการวิเคราะห์กรณีศึกษาของวิทยานิพนธ์นี้ ผู้เขียนได้ เลือกรูปแบบการศึกษาของ เพอร์นานโด เอช. คาร์โดโซ เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ เนื่องจาก เห็นว่าเป็นวิธีการศึกษาที่รัดกุมรอบคอบ และให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ทั้งในเชิง นามธรรมและสถานการณ์รูปธรรม โดยจัดความสัมพันธ์ดังกล่าวด้วยวิธีการศึกษาที่เรียกว่า "ประวัติศาสตร์-โครงสร้าง" คือ การศึกษาโครงสร้างภายในประเทศนั้น ๆ ว่ามีโครงสร้างทางชน ชั้นอย่างไร ขนาดของกลุ่มกรรมมาชีพ ชนชั้นกลาง นายทุน ข้าราชการ ฯลฯ โดยศึกษาองค์ ประกอบของกลุ่มเหล่านี้ว่า มีผลประโยชน์และอุดมการณ์อย่างไร การศึกษาถึงโครงสร้างดังกล่าว จะทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ทั้งในเชิงพันธมิตรและปฏิปักษ์ที่มีเป้าหมาย ต้องการสร้าง เปลี่ยนแปลง หรือคงไว้ซึ่งสถานการณ์พึ่งพิง และจากการต่อสู้ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ

ดังกล่าว เพื่อช่วงชิงกันกำหนดความสัมพันธ์ภายนอก (ตามผลประโยชน์-อุดมการณ์ของกลุ่มตน) ทำให้โครงสร้างภายในมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จนมีอาจจะวิเคราะห์โครงสร้างอย่างหยุดนิ่งหรือตายตัว เพราะจะผิดจากความเป็นจริง หากแต่จะต้องวิเคราะห์ในมิติทางประวัติศาสตร์ด้วย เพื่อให้เห็นถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้าง การวิเคราะห์แบบดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยตัวแบบนามธรรมเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ซึ่งวิธีการศึกษานี้คือ การใช้แนวการศึกษาแบบวิภาษวิธี (Dialectical Approach) เป็นแนวทางในการวิเคราะห์กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ โดยยอมรับในสมมุติฐานที่ว่า สังคมมีความขัดแย้งจากโครงสร้างที่มีพื้นฐานบนความเหลื่อมล้ำและขูดรีด โดยวิเคราะห์ถึงระบบการผลิตและสถาบันซึ่งเป็นฐานสังคมในด้านสังคมและเศรษฐกิจ กลไกและกระบวนการครอบงำ ฯลฯ อันทำให้เกิดการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านหรือเพื่อสนับสนุนการฟุ้งฟิงในโครงสร้าง นั้น ๆ

วิธีการศึกษาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ให้ความสำคัญกับลักษณะเฉพาะในแต่ละประเทศ โดยเน้นการวิเคราะห์โครงสร้างภายในประเทศฟุ้งฟิง เพื่อค้นหาว่าเงื่อนไขอะไรภายในประเทศที่เปิดโอกาสให้ประเทศศูนย์กลางสามารถครอบงำประเทศรอบนอกได้ ซึ่งแต่ละประเทศจะมีเงื่อนไขและลักษณะต่าง ๆ แตกต่างกันไป จนไม่สามารถอาศัยแนวคิดเกี่ยวกับการขยายตัวของจักรวรรดินิยม การขูดรีด ทุน ฯลฯ วิเคราะห์การฟุ้งฟิงในแต่ละประเทศแบบครอบจักรวาล คือมีสภาพหรือผลที่เหมือนกันหมด ตรงกันข้ามอำนาจการครอบงำหรือการสะสมทุนของประเทศศูนย์กลางจะกระทำได้อย่างจำกัด เว้นแต่ว่าจะมีอิทธิพลภายในประเทศครอบงำโครงสร้างของประเทศรอบนอกให้อยู่ในลักษณะของการฟุ้งฟิง เพราะอิทธิพลของจักรวรรดินิยมแม้จะกระทบถึงประเทศต่าง ๆ เหมือนกัน แต่จะให้ผลที่ต่างกันออกไป ทั้งนี้แล้วแต่โครงสร้างภายในของแต่ละประเทศเป็นสำคัญ

อย่างไรก็ตาม การที่ทฤษฎีการฟุ้งฟิง โดยเฉพาะแนวคิดการฟุ้งฟิงของคาร์ดิโซ ให้ความสำคัญกับตัวแปรทางการเมือง เช่น รัฐบาล กลุ่มผลประโยชน์ นโยบายภายใน ฯลฯ ว่าเป็นสาเหตุการเกิดและการดำรงอยู่ของการฟุ้งฟิงภายนอกประเทศด้วย การศึกษาในวิทยานิพนธ์นี้จึงเกี่ยวข้องไปถึงตัวแปรทางการเมืองเหล่านี้ แต่ทั้งนี้มิใช่มุ่งจะพิสูจน์ถึงการฟุ้งฟิงทางการเมือง แต่เพื่ออธิบายถึงการฟุ้งฟิงทางเศรษฐกิจได้ชัดเจนขึ้น ตามวิธีการศึกษาของ คาร์ดิโซ ซึ่งได้กล่าวไปแล้ว แต่หากขาดการวิเคราะห์เชิงโครงสร้างในประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลงแล้ว ก็อาจจะทำให้เกิดความผิดพลาดในการวิเคราะห์ได้ เช่น กรณีประเทศลาวได้เปรียบดุลการค้าประเทศไทยมิได้หมายความว่าประเทศไทยได้กลายเป็นประเทศบริวารของประเทศลาว ทั้งนี้เพราะในความเป็น

จริง โครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศลาวนั้นยังต้องพึ่งพิงประเทศไทยในด้านใดด้านหนึ่ง (เช่น ตลาด เทคโนโลยี ทุน ฯลฯ)

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University

2.2 การศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทย – ลาวที่มีผลต่อการกำหนดการค้าชายแดน นั้นยังมีน้อยมากในประเทศไทย ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาในเรื่องความสัมพันธ์และความร่วมมือต่าง ๆ ระหว่างประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านในภาพกว้าง ๆ ที่เป็นทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองสังคมและวัฒนธรรม

2.2.1 การศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ไทย - สปป.ลาว

มานะ มาลาเพชร (2537) ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างไทย - ลาวและพบว่าจากความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ที่ยาวนานนั้นอาจกล่าวได้ว่าไทยและลาวมีความสัมพันธ์ในการพึ่งพิงกันทางการค้ากันมานานแม้ว่าเหตุการณ์ทางการเมืองการปกครองภายในจะเป็นอย่างไร ก็ยังปรากฏมีการค้าขายกันอยู่ตลอดไม่ขาดสายทั้งนี้เพราะความผูกพันกันทางเชื้อชาติความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์ที่มีพรมแดนติดต่อกันถึง 1,810 กิโลเมตร ตลอดจนศักยภาพทางเศรษฐกิจในการตอบสนองต่ออุปสงค์ (Demand) และอุปทาน (Supply) ระหว่างกัน

เอกสารเผยแพร่มติสมัชชาพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ครั้งที่ 6 ระหว่างวันที่ 18 – 20 มีนาคม 2529 ที่ เวียงจันทน์ , (2529) กล่าวว่าในปี พ.ศ. 2534 เป็นปีที่สภาพโซเวียตล่มสลาย เกิดการล่มสลายของพรรคและลัทธิคอมมิวนิสต์ส่วนมากในยุโรปตะวันออก ซึ่งนับว่าสงครามเย็นได้ยุติลง เป็นจุดเริ่มต้นสถานการณ์โลกได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่มีความขัดแย้งด้านลัทธิอุดมการณ์โดยประเทศต่าง ๆ หันมาร่วมมือกันมากขึ้นโดยเฉพาะไทย – ลาว

2.2.2 การศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนไทย - สปป.ลาว

บงกช หงษ์คำมี (2539) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการค้าชายแดนไทย – ลาว และได้พบว่ารัฐบาลลาวได้ประกาศกฎหมายคุ้มครองการลงทุนในปี 2531 และได้มีการแถลงการร่วมแสดงเจตจำนงร่วมกันที่จะร่วมมือทางการค้าและธุรกิจระหว่างประเทศ โดยผ่อนปรนและยกเลิกข้อจำกัดบางประการทางการค้า มีการเปิดจุดผ่อนปรนและจุดผ่านแดนถาวรเพิ่มขึ้น ยกเลิกข้อจำกัดบางประการในการทำการค้า ยกเลิกสินค้าควบคุมบางประเภท และสินค้ายุทธปัจจัย ขยายวงเงินทางการค้าชายแดนเพิ่มขึ้น 100,000 บาท และมีการให้อำนาจผู้ว่าราชการ 17 จังหวัดในภาคอีสานมีอำนาจออกไปอนุญาตส่งสินค้าควบคุมในวงเงิน 50,000 บาท

เอกสารสำนักงานพาณิชย์จังหวัดหนองคาย (2541) ได้พูดถึงการค้าชายแดนไทย – ลาวว่าเป็นไปตามหนังสือแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับการซื้อขายสินค้าตามชายแดน ระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ณ เวียงจันทน์ ทั้ง 3 ฉบับ คือ ฉบับลงวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2522 ฉบับลงวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2522 และ ฉบับลงวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2531 รัฐบาลทั้งสองประเทศอนุญาตให้ประชาชนสองฟากชายแดนของสองประเทศไปมาหาสู่ และซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ากันโดยสะดวกเป็นปกติ ทั้งที่เป็นการค้าขนาดใหญ่และเล็กตามทำด้านต่าง ๆ ที่กำหนดภายในขอบเขตแห่งกฎหมาย ของแต่ละประเทศ

เอกสารเผยแพร่มติสมัชชาพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ครั้งที่ 6 ระหว่างวันที่ 18 – 20 มีนาคม 2529 ที่ เวียงจันทน์ , (2529) กล่าวว่าในปัจจุบันลาวได้ใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2539 - 2542) ซึ่งเปิดโอกาสให้มีระบบการค้าชายแดนที่เสรีมากขึ้น โดยรัฐบาลลาวได้ตั้งเป้าหมายให้อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจร้อยละ 8 – 8.5 ต่อปี โดยมีรายได้ประชากรต่อหัว 500 เหรียญสหรัฐต่อปี แต่ปลายปี 2539 เกิดน้ำท่วมอย่างรุนแรง ส่งผลให้เกิดภาวะเงินเฟ้อในประเทศซึ่งอยู่ในระดับสูงเกินความคาดหมาย เป็นสาเหตุให้เกิดภาวะการขาดแคลนสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นภายในประเทศ ดังนั้นจึงต้องนำเข้าสินค้าจากไทยมาก

เอกสาร กองพาณิชย์กิจ กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ (2539) ได้กล่าวไว้ว่าจุดผ่านแดนแรก ๆ ที่เปิดขึ้นให้ประชาชนติดต่อค้าขายกันได้หลังการเปลี่ยนแปลงในลาว เมื่อปี พ.ศ. 2518 ประกอบด้วย ท่าเดือกับท่าเสด็จ ท่านาแล้งกับท่าแพขนานยนต์ในจังหวัดหนองคาย และท่าสะพานนะเขตกับมุกดาหาร และสุดท้ายปลายปี 2535 มีการเปิดจุดผ่านแดนถาวรทั้งสิ้น 8 จุด

การศึกษาของกองการค้าต่างประเทศ กระทรวงมหาดไทย (2539) ที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ไทย – ลาว ผลการศึกษาพบว่า ปี 2532 เป็นปีที่ความสัมพันธ์ไทย – ลาวราบรื่นมากที่สุดและเป็นช่วงปีที่มีมูลค่าการค้าสูงตามนโยบายรัฐบาลไทยที่มุ่งส่งเสริมการทำธุรกิจกับกลุ่มประเทศอินโดจีนโดยเฉพาะกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ขณะที่ทางรัฐบาลลาวก็มีนโยบายเปิดประเทศ จนถึงปัจจุบันมีจุดผ่านแดนถาวร 12 จุด ภาคเหนือ 3 แห่ง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 9 แห่ง